

DE GRENZEN VAN HET NUCLEAIRE NON-PROLIFERATIETREGIME

*Een onderzoek naar het functioneren van het regime in het algemeen en
specifiek ten opzichte van de Islamitische Republiek Iran van 2002 tot 2011*

Master Thesis
Alyssa Brinkhof - 3421198
Begeleider: Dr. M.L.L Segers
4 juli 2013

Afbeelding titelblad:

Scott Lucas, 'Iran Analysis: 5-Point Beginner's Guide to Today's Nuclear Talks' *EA Iran, Middle East and Iran* (5 april 2013) Geraadpleegd via: <http://www.enduringamerica.com/home/2013/4/5/iran-analysis-5-point-beginners-guide-to-todays-nuclear-talk.html> (21 juni 2013).

Master Thesis
Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief
Alyssa Brinkhof - 3421198
Begeleider: Dr. M.L.L Segers
4 juli 2013

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Het Nucleaire tijdperk	7
1.1 Het Eerste Nucleaire tijdperk	7
1.2 Het Tweede Nucleaire tijdperk	9
1.3 Het nucleaire non-proliferatieregime	10
1.3.1 <i>Het Non-Proliferatieverdrag, IAEA-safeguard overeenkomsten en exportverdragen</i>	11
1.3.2 <i>'Test Ban'- verdragen en 'no first use'</i>	14
2. Een succesvol non-proliferatieregime	16
2.1 Wanneer boekt het regime successen?	17
2.1.1 <i>Nucleaire Wapenvrije Zones</i>	18
2.1.2 <i>Specifieke succesfactoren</i>	19
2.2 Wanneer faalt het regime?	20
2.2.1 <i>Non-Compliance</i>	20
2.2.2 <i>Optreden van het regime en alternatief regime</i>	21
3. Irans nucleaire status	24
3.1 Achtergrond Irans Nucleaire Programma	24
3.2 IAEA - Verdachte praktijken 2002-2011	26
3.2.1 <i>Halt op uraniumverrijking</i>	27
3.2.2 <i>Nucleaire geheimen</i>	28
3.2.3 <i>Meer bewijsmateriaal</i>	29
3.3 Onderhandelingen en sancties	32
3.4 Nuclear Hedging: militaire dimensie op de loer?	36
3.5 Een effectief regime?	38
Conclusie	41
Bibliografie	44
Bijlage I: Het Non-Proliferatieverdrag	54
Bijlage II: Hoofdstuk 7, artikel 41 en 42 Handvest van de Verenigde Naties	61

Inleiding

In 1978 maakte de Islamitische Revolutie een einde aan de heerschappij van de pro-westerse sjah en werd de Islamitische Republiek Iran gesticht.¹ Het nieuwe Iran - gekenmerkt door een anti-westerse houding - is gefundeerd op een extremistische interpretatie van de Koran en kent, naast het formele overheidsinstrument dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van het beleid, een aantal religieuze organen die het beleid daadwerkelijk bepalen.² De kwestie rondom de mogelijke militaire dimensie van Irans nucleaire programma houdt de internationale gemeenschap al ruim tien jaar in zijn greep. Inspecteurs van het Internationaal Atoomagentschap worden continu misleid, Iran weigert openheid van zaken te geven en er zijn verschillende aanwijzingen die in de richting van een militair nucleair programma wijzen.³ Door onderhandelingen in combinatie met sancties van onder andere de Verenigde Naties en de Verenigde Staten wordt getracht Teherans leiders ertoe te zetten af te zien van het verrijkingprogramma.⁴ De voorvechters van non-proliferatie hopen dat de kosten van sancties Iran doen inzien dat de baten van het vasthouden aan het nucleaire programma hier niet tegenop kunnen. Volgens Emanuele Ottolenghi moet het perspectief van Iran echter niet genegeerd worden.⁵ Iran heeft al veel geïnvesteerd in nucleaire technologie en het is de vraag of de voordelen die het loslaten van het programma met zich meebrengt wel voldoende zijn: 'For Iran, it is far more rational at this point to accelerate the program and reject any agreement the West would be prepared to sign'⁶. Bovendien blijft Iran zich beroepen op het recht op een nucleair programma voor civiele doeleinden en heeft het nooit toegegeven over nucleaire wapens te beschikken.

In februari 2013 leek er voor het eerst sinds jaren weer een kleine doorbraak in de onderhandelingen tussen de voorvechters van non-proliferatie en Iran te zijn.⁷ De vijf permanente leden van de Veiligheidsraad en Duitsland deden een voorstel de sancties minimaal te verlichten en

¹ Vanaf hier wordt 'Iran' gebruikt in plaats van de 'Islamitische Republiek Iran' voluit; Voor meer informatie over de geschiedenis van Iran en de relatie met het Westen zie: Mustafa Kibaroglu: 'Iran's nuclear ambitions from a historical perspective and the attitude of the West', *Middle Eastern Studies*, volume 43, issue 2 (2007) 223-245.

² Clifton W. Sherril, 'Why Iran wants the bomb and what it means for US policy', *Nonproliferation Review*, Volume. 19, Number. 1, (2012), 32-33.

³ Director General, 'IAEA document: GOV/2011/65', 8 November 2011, Annex: 'Possible Military Dimensions to Iran's Nuclear Programme'; National Intelligence Council, 'Iran: nuclear intentions and capabilities' (2007); 'Timeline of Irans Nuclear Programme' *New York Times (Updated 18 April 2013)*. Geraadpleegd via: http://www.nytimes.com/interactive/2013/03/20/world/middleeast/iran-nuclear-timeline.html?_r=0#/time243_7213 (5 juni 2013).

⁴ Onder andere Veiligheidsraad Resolutie 1929 (SC/9948, 2010), 1835 (SC/9459, 2008), 1803 (SC/9268, 2008), 1747 (SC/8980, 2007), 1737 (SC/8928, 2006) en 1696 (SC/8792, 2006).

⁵ Emanuele Ottolenghi, 'Only Crippling Sanctions Will Stop Iran' *The New York Times* March 3, 2012

⁶ Ibidem.

⁷ Vali Nasr, 'Why Iran May Be Ready to Deal' *The New York Times* (18 March 2013).

in ruil daarvoor moest het uraniumverrijkingsprogramma tot een halt worden geroepen. Irans reactie was dat het voorstel niet voldoende was, maar verrassend genoeg wezen de Iraanse leiders het aanbod niet direct af - zoals bij eerdere voorstellen vaak het geval was geweest - maar zouden zij er binnen een paar weken op reageren.⁸ Ook deze 'doorbraak' leidde uiteindelijk niet tot een oplossing voor de sinds 2002 bestaande onzekerheid rondom het Iraanse nucleaire programma en de onderhandelingen liepen wederom op niets uit. Verontrustend voor de tegenstanders van Irans nucleaire programma was eveneens de uitspraak van Irans hoogste geestelijke leider Ayatollah Ali Khamenei - ten tijde van de onderhandelingen - dat Iran dan wel voorstander van volledige nucleaire ontwapening was, maar: 'if we didn't believe so and intended to possess nuclear weapons, no power could stop us'⁹. De uitspraak van Khamenei lijkt de onmacht van invloedrijke staten om het tij in deze langstlopende kwestie te keren te bevestigen.

Het falen van de internationale gemeenschap om de situatie rondom het Iraanse nucleaire programma op te lossen maakt dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij het functioneren van het internationale non-proliferatieregime.¹⁰ Het brede begrip 'regime' verwijst naar het totaalpakket van multilaterale en bilaterale overeenkomsten met als doel proliferatie van nucleaire wapens tegen te gaan.¹¹ Het non-proliferatieverdrag (NPV) dat in 1968 tot stand kwam, is het basisverdrag met betrekking tot het tegengaan van de verspreiding van kernwapens en vormt de hoeksteen van het non-proliferatieregime. Het belangrijkste doel van het verdrag was oorspronkelijk het aantal nucleaire staten te beperken tot de toenmalige vijf: de Verenigde Staten, de Sovjet-Unie, Frankrijk, Engeland en China. Daarnaast beloofden deze vijf de onderhandelingen met betrekking tot ontmanteling van de al bestaande wapens op gang te brengen. Door deze combinatie van het nastreven van non-proliferatie en ontwapening zou Obama's visie van een kernwapenvrije wereld - die hij in zijn speech in Praag in 2009 uitsprak en in juni 2013 herhaalde in Berlijn - werkelijkheid moeten worden.¹² Maar ondanks deze op het NPV gebaseerde visie zijn Pakistan, India en Israël nucleaire staten geworden zonder dat ze het NPV hebben ondertekend en heeft Noord-Korea het

⁸ Ibidem.

⁹ Thomas Erdbrink, 'Ayatollah Says Iran Will Control Nuclear Aims' New York Times (16 februari 2013).

¹⁰ Zie: Thomas, Raju G. C., *The nuclear non-proliferation Regime : prospects for the 21st century* (Londen en New York 1998).

¹¹ Tariq Rauf, 'Towards Nuclear Disarmament' *United Nations Institute For Disarmament Research* (2000), 39-50, 40.

¹² Obama, Barack, 'Prague Speech on Nuclear Weapons' 9 juni 2009. Geraadpleegd via: http://www.huffingtonpost.com/2009/04/05/obama-prague-speech-on-nu_n_183219.html (15 mei 2013); Obama, Barack, 'Transcript of Obama's speech in Berlin' 19 juni 2013. Geraadpleegd via: <http://blogs.wsj.com/washwire/2013/06/19/transcript-of-obamas-speech-in-berlin/> (30 juni 2013).

NPV losgelaten: Het regime is er dus niet in geslaagd non-proliferatie tot een universele norm te maken. Dit is niet per definitie slecht volgens realist Kenneth Waltz.¹³ In zijn uit 1981 daterende essay 'More may be better' stelt Waltz dat nucleaire wapens een oorlog minder waarschijnlijk maken, omdat de nadruk op verdediging en afschrikking wordt gelegd in plaats van op de aanval. Door de hoge mate van verwoesting in het vooruitzicht zullen staten voorzichtig met deze wapens omgaan. Aangezien staten altijd zullen blijven streven naar veiligheid en nucleaire wapens deze kunnen garanderen is het onwaarschijnlijk dat het aantal nucleaire staten niet toeneemt.¹⁴

Ondanks dat het regime de verspreiding van nucleaire wapens inderdaad niet heeft kunnen voorkomen, betekent het niet onmiddellijk dat het regime geen grip meer heeft op non-proliferatie bij de spelers die wel nauw betrokken zijn bij het regime. Het regime streeft er naar zoveel mogelijk controle te behouden over staten die nog niet de beschikking hebben over kernwapens en slaagt in zijn doelstelling als deze staten nauw betrokken zijn bij het regime en zich houden aan de gemaakte afspraken. Maar in hoeverre slaagt het regime hier ook daadwerkelijk in? Duidelijk is dat het regime wat betreft Iran de kwestie niet volledig onder controle heeft. De houding van Iran ten opzichte van het regime was niet voorbeeldig en in de loop der jaren groeide de angst dat Iran het NPV zou verlaten om toe te treden tot de nucleaire club. Maar het regime heeft ook niet compleet gefaald wat betreft Iran, want Iran heeft geen wapen getest en heeft niet - zoals Noord-Korea - het NPV naast zich neer gelegd. Aan de andere kant is het regime er niet in geslaagd - zoals bij Libië het geval was - mogelijk proliferatiegevaar definitief af te wenden. De Iraanse situatie bevindt zich ergens tussen deze twee scenario's, wat aangeeft dat er naast bovengenoemde uitersten een grijs gebied met factoren van slagen en falen bestaat, waarmee de effectiviteit van het regime kan worden beoordeeld. Na het non-proliferatieregime nader te hebben behandeld, zullen dan ook de verschillende dimensies die het slagen dan wel het falen van het non-proliferatieregime bepalen aan de orde komen om vervolgens met behulp van de casus Iran te bepalen in hoeverre het non-proliferatieregime naar behoren functioneert.

¹³ Kenneth N. Waltz, *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*, Adelphi Paper 171 (Londen 1981). Voor deze thesis is gebruik gemaakt van de herziene versie, Kenneth N. Waltz, 'More May Be Better', in: Scott D. Sagan en Kenneth N. Waltz, *The Spread of Nuclear Weapons. A Debate Renewed* (New York en Londen 2003), Blz. 3 – 45.

¹⁴ Ibidem, 3-45.

1. Het Nucleaire tijdperk

De zogenaamde 'nuclear alarmists' stellen dat de kans op verspreiding van nucleaire wapens in het 'Tweede Nucleaire Tijdperk' dat met het einde van de Koude Oorlog ontstond, is verhoogd en dat deze verspreiding bovendien gevaarlijker is dan voorheen.¹⁵ Sterker nog: dit wordt door de alarmisten gezien als de grootste bedreiging voor de internationale veiligheid. Dat de Verenigde Staten tot deze alarmisten behoren, komt naar voren uit de 'National Security Strategy' van 2002 en 2006 waarin gesteld wordt dat nucleaire proliferatie de grootste dreiging is voor de Amerikaanse veiligheid.¹⁶ Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Verenigde Staten non-proliferatie propageren en de motor achter het hedendaagse non-proliferatieregime zijn. De Amerikanen kregen als eerste de beschikking over nucleaire wapens en hebben als enige ook daadwerkelijk 'Atoms for war' gebruikt.¹⁷ In 1949 verloren de Verenigde Staten het nucleaire monopolie en begon het besef te groeien dat hoe meer spelers de beschikking zouden krijgen over dergelijke wapens, hoe gevaarlijker de wereld zou worden. Deze gedachte leidde tot de eerste non-proliferatieinitiatieven, met de 'Atoms for Peace' speech van president Eisenhower eind 1953 als de aftrap voor het ontstaan van het non-proliferatieregime.

1.1 Het Eerste Nucleaire tijdperk

Direct na de Tweede Wereldoorlog was het onzeker welke rol nucleaire wapens in de toekomst zouden krijgen. Zeker was wel dat de Verenigde Staten nog meer prestige hadden vergaard dan ze al hadden door de enige bezitter van een dergelijk wapen te zijn.¹⁸ Echter, de Verenigde Staten beseften ook dat zij deze monopoliepositie waarschijnlijk niet voor eeuwig konden behouden en dat er een internationaal controleapparaat tot stand moest worden gebracht om proliferatie op wereldwijde schaal te voorkomen.¹⁹ In het Acheson-Lilienthal rapport in 1946 werd het voorstel voor de creatie van een internationaal agentschap uiteengezet. Het agentschap moest de toegang tot nucleair gerelateerde grondstoffen controleren, de productie van splijtbaar materiaal in de gaten houden, vergunningen voor nucleaire centrales verlenen en nucleaire wapens beheersen in het

¹⁵ Francis Gavin, 'Same As It Ever Was: Nuclear Alarmism, Proliferation, and the Cold War' *International Security*, Volume 34, Issue 3, (winter 2009) 7-37, 9.

¹⁶ Sauer, 'The Nuclear Nonproliferation Regime in Crisis', 335.

¹⁷ De Verenigde Staten bombardeerden aan het einde van de Tweede Wereldoorlog Hiroshima en Nagasaki met kernwapens.

¹⁸ Samuel R. Williamson and Steven L. Rearden, *The Origins of U.S. Nuclear Strategy, 1845-1953* (New York 1993), 190.

¹⁹ *Ibidem*, 36.

geval deze zouden blijven bestaan.²⁰ Presidentieel adviseur Bernard Baruch kreeg de taak het voorstel aan te passen voor een presentatie aan de Verenigde Naties. Het 'Baruch-plan' breidde het Acheson-Lilienthal rapport uit, door in het voorstel onder andere ook een straf te zetten op het weigeren van inspecties door de permanente leden van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties van hun veto-macht te ontzeggen als de regels van het plan overtreden werden. Ook zouden de Verenigde Staten pas hun eigen arsenaal vernietigen als het plan in acht werd genomen.²¹ Het Baruch-plan werd gepresenteerd op 1 juni 1946, maar op 30 december dat jaar afgewezen door het gebrek aan medewerking van de Sovjet-Unie en Polen.²²

Tegelijkertijd met de controle op nucleaire energie die de Verenigde Staten wensten te behalen begon echter ook de relatie tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten te verslechteren: 'A process that would eventually give rise to a more militant American policy involving greater reliance on nuclear weapons'²³. Hierdoor kwam de Sovjet-dreiging naast de dreiging van proliferatie te staan, zeker toen de Sovjet-test in 1949 veel eerder dan verwacht een einde aan het monopolie maakte en het startschot gaf voor de befaamde wapenwedloop van de Koude Oorlog. Het bleef niet bij de Sovjet-Unie: want hoewel non-proliferatie hoog op de agenda stond, werd niet voorkomen dat Engeland, Frankrijk en China officieel tot de nucleaire club toetraden, India een 'vreedzame' nucleaire test uitvoerde en van Israël aangenomen werd dat ze een kernwapen had. In het kader van de Koude Oorlog werd de nadruk echter niet alleen op non-proliferatie gelegd, maar ook op de bilaterale wapenwedloop: want naast de meer brede initiatieven die werden genomen op het gebied van kernenergie, zoals het uitwisselen van kennis over vreedzame kernenergie naar aanleiding van Eisenhowers 'Atoms for Peace'-speech, het 'limited test ban treaty', het Non-Proliferatieverdrag en de 'IAEA-safeguard' overeenkomsten, werden er meerdere afspraken met betrekking tot wapenbeheersing op bilateraal niveau tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie gemaakt vanaf de jaren 1970, met bijvoorbeeld het 'Strategic Arms Limitation Talks' (SALT1) akkoord. Echter, ondanks deze op gang gekomen onderhandelingen over wapenbeheersing, nam de kernbewapening toe.²⁴ In 1979 kwamen beide grootmachten met SALT II nog wel tot verdergaande afspraken met betrekking tot wapenbeheersing, maar dit verdrag werd niet geratificeerd. Eind jaren 1980 sloten Gorbatsjov en Reagan het 'Intermediate-Range Nuclear Forces' (INF) akkoord in

²⁰ Ibidem, 40.

²¹ 'The Acheson-Lilienthal & Baruch Plans, 1946' *U.S. Department of State: Office of the Historian*, Geraadpleegd via: <http://history.state.gov/milestones/1945-1952/BaruchPlans> (1 mei 2013).

²² Steven L. Rearden, *The Origins of U.S. Nuclear Strategy, 1845-1953*, 43.

²³ Ibidem, 49.

²⁴ Geir Lundestad, *The United States and Western Europe Since 1945* (Oxford 2003), 206.

Washington: volgens de Adviesraad van Veiligheid en Vrede hét keerpunt voor het daadwerkelijk terugbrengen van kernbewapening.²⁵

1.2 Het Tweede Nucleaire tijdperk

Met het einde van de Koude Oorlog verplaatste de aandacht van de Amerikaanse Veiligheidspolitiek zich van de Sovjetdreiging weer vooral naar het voorkomen van de verspreiding van nucleaire wapens.²⁶ Jonathan Schell stelt dat het Non-Proliferatieverdrag gedurende de Koude Oorlog op de Tweede plaats stond, terwijl het daarna juist in de schijnwerpers kwam te staan: 'With the end of the Cold War, however, the NPT emerged as the main story, and the Washington-Moscow negotiations became the side-plot'²⁷. De zorgen omtrent proliferatie werden in 1990-1991 versterkt door de nucleaire ambities van Irak en kort daarop in 1993-1994 toen de ambities van Noord-Korea aan het licht kwamen.²⁸ Deze proliferatie gevaren werden tijdelijk afgewend, totdat eind jaren 1990 zowel Pakistan als India een nucleaire macht werden.²⁹ In 2002 werden hier de verdenkingen van een eventueel militaire dimensie in het Iraanse programma aan toegevoegd en in 2003 stapte Noord-Korea uit het non-proliferatie verdrag waardoor het zich drie jaar later na het testen van een wapen een nucleaire macht kon noemen.³⁰ Daartegenover stond wel dat duidelijk werd dat Irak ondanks de vermoedens niet de beschikking had over kernwapens, maar dit zorgde er volgens David Cortright weer voor dat de ambities van Noord-Korea en Iran enkel versterkt werden: 'It sent a clear message: Don't wait to get the bomb if you want to avoid Saddam Hussein's fate'.³¹ De Verenigde Staten waren al groot voorstander van non-proliferatie, maar in het Tweede Nucleaire Tijdperk werd proliferatie nog gevaarlijker door de nieuwe dreiging dat wapens in de handen van zogenaamde 'rogue states' of terroristen zouden vallen, een angst die nog meer toenam door de aanslagen van 11 september 2001.

Tegenover deze toename van de angst voor nucleaire proliferatie stond het ontstaan van een uitgebreider non-proliferatieregime, waarbij de harde houding van de Verenigde Staten langzaam maar zeker meer gedeeld werd door andere leden van het regime en het aantal afspraken

²⁵ 'Naar een Veelzijdig Nonproliferatie Beleid' *Adviesraad Vrede en Veiligheid* (1993), 6.

²⁶ Shane J. Maddock, 'Nuclear nonproliferation policy and the maintenance of American Hegemony', in: Shane J. Maddock, *The Nuclear Age* (Boston, New York 2001), 191-200, 191.

²⁷ Jonathan Schell, 'The second age of nuclear danger' *Boston Review* (April/May 2001). Geraadpleegd via: <http://bostonreview.net/BR25.2/schell.html> (8 mei 2013).

²⁸ David J. Karl, 'Proliferation Pessimism and Emerging Nuclear Powers' *International Security*, Volume 21, Number 3, (Winter 1996/97), 87-119, 87

²⁹ Amit Gupta, 'After the Bomb: U.S. Policy toward Nuclear South Asia', *Mediterranean Quarterly* (1 april 1999), 40-43.

³⁰ David Cortright, 'The New Nuclear Danger', *America Magazine* (11 December 2006), 18-22, 18.

³¹ *Ibidem*, 19.

en verdragen groeide.³² Zo werden de bevoegdheden van het Atoomagentschap uitgebreid door middel van het Additioneel Protocol, werd de 'Nuclear Supplier Group' nieuw leven in geblazen en werd het 'Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty' opgesteld.³³ Daarnaast werden er bilaterale overeenkomsten met betrekking tot ontwapening gesloten en werden ook de 'dwarsliggers' bij het non-proliferatieregime betrokken, bijvoorbeeld door middel van een bilaterale overeenkomst tussen de Verenigde Staten en India.³⁴ In 2009 en 2013 sprak president Obama in speeches zelfs over het bereiken van een 'Nuclear Zero' en in 2010 werd benadrukt dat de Verenigde Staten nucleaire wapens alleen als instrument van verdediging zouden gebruiken.³⁵ In 2010 werd eveneens voor het eerst de 'Nuclear Security Summit' gehouden, waarbij wereldleiders op initiatief van Washington bij elkaar kwamen om nucleair terrorisme tegen te gaan. Kortom, er bleef in non-proliferatie geïnvesteerd worden, wat aangeeft dat het een prominente plaats binnen de (Amerikaanse) Veiligheidspolitiek bleef houden.

1.3 Het nucleaire non-proliferatieregime

Het nucleaire non-proliferatieregime is de overkoepelende naam van een stelsel van verdragen, overeenkomsten en organisaties dat er naar streeft nucleaire proliferatie te voorkomen. De aspecten kunnen los van elkaar proliferatie niet voorkomen, maar maken als geheel proliferatie in ieder geval lastiger dan zonder de aanwezigheid van het regime.³⁶ In de ogen van het regime ontstaat er een veiligere wereld, door het op deze manier moeilijker te maken om tot de nucleaire club toe te treden.³⁷ Het regime is veranderlijk: 'de betekenis van verdragen verandert in de loop der jaren, nieuwe regels, instituties en gedragingen worden gevormd en normen kunnen vervagen. Ook kunnen staten zich afkeren van bepaalde onderdelen van het regime zonder dat daarmee het bestaan(srecht) van het regime als zodanig komt te vervallen, maar waardoor het wel kan verzwakken.'³⁸ Waarom non-proliferatie wordt nagestreefd heeft onder andere te maken met veiligheidsoverwegingen. Bradley Thayer stelt dat er vier redenen zijn waarom de Verenigde Staten

³² Tom Sauer, 'Naar een "Amerikaanse" EU Strategie tegen Massavernietigingswapens' *Internationale Spectator* (September 2003) 1-7, 1-2.

³³ Zie 1.3. Het Nucleaire Non-Proliferatieregime.

³⁴ William C. Potter, 'India and the new look of U.S. Nonproliferation Policy', *The Nonproliferation Review*, volume 12, number 2 (2005) 343-354, 343.

³⁵ Obama, Barack, 'Prague Speech on Nuclear Weapons' 9 juni 2009; Obama, Barack, 'Transcript of Obama's speech in Berlin' 19 juni 2013.; 'Nuclear Posture Review' *Department of Defense* (6 April 2010) Geraadpleegd via: <http://www.webcitation.org/6FY0OI07H> (10 mei 2013)

³⁶ 'Het nucleaire non-proliferatieregime: Het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak' *Adviesraad Internationale Vraagstukken*, No. 47 (Januari 2006), 7.

³⁷ Bradley A. Thayer, 'The Causes of Nuclear Proliferation and the Utility of the Non-Proliferation Regime', in: Thomas, Raju G. C., *The nuclear non-proliferation Regime : prospects for the 21st century* (Londen en New York 1998), 76.

³⁸ 'Het nucleaire non-proliferatieregime: Het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak', 7.

voorstander zijn van non-proliferatie.³⁹ Ten eerste zorgt proliferatie ervoor dat de kans dat de wapens tegen de Amerikanen of één van de bondgenoten gebruikt worden toeneemt en daarom sluit non-proliferatie logischerwijs aan met de Amerikaanse veiligheidsoverwegingen. Ten tweede heeft het volgens Thayer te maken met de macht van de Verenigde Staten: 'Nuclear proliferation jeopardizes the ability of the United States to project power in the regions where there are nuclear powers'.⁴⁰ Als voorbeeld hiervoor noemt hij dat de invloed van de Verenigde Staten in de het Golfgebied afneemt als Irak of Iran een nucleaire macht zou worden. Door non-proliferatie te propageren hoopt de Verenigde Staten bovendien - ten derde - te voorkomen dat andere staten de nucleaire ambitie overnemen: het zogenaamde domino-effect. Ten slotte vergroot het de mogelijkheid dat nucleaire wapens per ongeluk, zonder autorisatie, worden gebruikt, of door derden zoals terroristen.⁴¹

1.3.1 Het Non-Proliferatieverdrag, IAEA-safeguard overeenkomsten en exportverdragen

Eisenhowers 'Atoms for Peace' speech gezien worden als de eerste stap tot de creatie van een non-proliferatieregime. In de speech sprak hij over het gevaar van nucleaire energie voor militaire doeleinden - oftewel 'atoms for war' - en zag hij in de beschikkingstelling van vreedzame nucleaire energie een mogelijkheid dit gevaar af te wenden.⁴² In 1957 werd het aan de Verenigde Naties verbonden Internationaal Atoomagentschap (IAEA) naar aanleiding van dit vreedzame programma in het leven geroepen, een agentschap dat een belangrijke rol vervult bij de naleving van het Non-Proliferatieverdrag: de hoeksteen van het non-proliferatieregime. Het NPV maakt onderscheid tussen de kernwapenstaten en niet-kernwapenstaten.⁴³ De - volgens het regime - officiële nucleaire wapenstaten - de Verenigde Staten, Rusland,⁴⁴ Frankrijk, Engeland en China - beloven in Artikel I de controle over de kernwapens niet af te staan aan andere staten en andere landen niet te helpen bij het vergaren van nucleaire wapens.⁴⁵ In Artikel II zien de niet-nucleaire staten af van de ontwikkeling van kernwapens en de aanname van kennis over de ontwikkeling ervan. De controle hierover wordt in Artikel III toegewezen aan het Atoomagentschap. In ruil voor het niet-nucleair worden krijgen de niet-kernwapenstaten onder Artikel IV ten eerste het recht op de ontwikkeling van vreedzame

³⁹ Bradley A. Thayer, 'The Causes of Nuclear Proliferation and the Utility of the Non-Proliferation Regime', 76.

⁴⁰ Bradley A. Thayer, 'The Causes of Nuclear Proliferation and the Utility of the Non-Proliferation Regime', 76.

⁴¹ Ibidem, 76.

⁴² Dwight Eisenhower, 'Atoms for Peace' (8 december 2003) Geraadpleegd via:

http://www.eisenhower.archives.gov/research/online_documents/atoms_for_peace/Binder13.pdf (13 mei 2013).

⁴³ In het Engels respectievelijk Nuclear Weapon States (NWS) en Non-Nuclear Weapon States (NNWS).

⁴⁴ Rusland heeft na de val van de Sovjet-Unie het recht van kernwapenstaat overgenomen. Een probleem dat hierbij kwam kijken was dat er nucleair materiaal stammende uit het Sovjet-tijdperk verspreid was over het gebied van nieuwe niet-kernwapenstaten.

⁴⁵ 'The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons (NPT)' Geraadpleegd via:

<http://www.un.org/en/conf/npt/2005/npttreaty.html> (20 mei 2013).

nucleaire energie, mits dit ook onder toezicht van het IAEA gebeurt. Ten tweede zijn de kernwapenstaten onder Artikel V verplicht de kennis op dit gebied beschikbaar te stellen en beloven zij ten derde de nucleaire ontwapening op gang te brengen en daarmee een einde te maken aan de wapenwedloop onder Artikel VI.⁴⁶ In Artikel X wordt uiteengezet dat een staat het recht heeft zich terug te trekken uit het verdrag: 'Each party shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from the treaty if it decides that extraordinary events, related to the subject of this Treaty, have jeopardized the supreme interest of its country'⁴⁷.

Onder Artikel III werden de niet-kernwapenstaten verplicht om IAEA-inspecties toe te staan om de naleving van de afspraken te controleren en dienden zij binnen 24 maanden nadat het NPV in werking was getreden een 'comprehensive safeguard' overeenkomst met het IAEA afgesloten te hebben.⁴⁸ Safeguards zijn activiteiten waarmee het Atoomagentschap kan zekerstellen dat een staat zich houdt aan de internationale afspraak af te zien van het nucleaire programma voor militaire doeleinden.⁴⁹ Het doel van een safeguard-overeenkomst is tijdig te ontdekken wanneer splijtbaar materiaal voor een civiel nucleair programma gebruikt wordt voor de productie van nucleaire wapens of andere nucleaire explosieven. Dus hoewel het Atoomagentschap ook opgericht is om staten assistentie te verlenen bij de vreedzame toepassing van nucleaire energie,⁵⁰ richt het zich daarnaast voornamelijk op nucleair materiaal dat eventueel geschikt zou zijn voor een kernwapen: 'The IAEA takes account of all "source and special fissionable material" in countries under safeguards. Monitoring and verification activities focus on those types of nuclear material that are the most crucial and relevant to nuclear weapons manufacturing. This includes plutonium-239, uranium-233 and -235 and any material containing one or more of these'⁵¹. Het agentschap maakt voor de controle van de safeguard-overeenkomsten gebruik van cijfers aangegeven door de lidstaten zelf en bekijkt in hoeverre er over de jaren heen verandering is opgetreden in deze kwantitatieve informatie. Daarnaast analyseert de IAEA alle informatie verkregen door eigen onderzoek, routine-inspecties en andere bronnen om verdachte praktijken uit te sluiten.⁵² In het IAEA-statuut staat dat wanneer 'non-compliance' wordt ontdekt door inspecteurs dit gemeld moet worden aan de Directeur Generaal van het Agentschap en via hem weer aan de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur kan de staat in kwestie in dat geval oproepen de situatie te herstellen en als dat niet gebeurt

⁴⁶ 'The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons (NPT)'

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ 'Fact sheets: IAEA Safeguards Overview: Comprehensive Safeguards Agreements and Additional Protocols' Geraadpleegd via: http://www.iaea.org/Publications/Factsheets/English/sg_overview.html (13 mei 2012).

⁵⁰ Zie voor de doelstelling van het IAEA: 'IAEA Statute, Article II' <http://www.iaea.org/About/statute.html>

⁵¹ 'IAEA Safeguards: Stemming the Spread of Nuclear Weapons' International Atomic Energy Agency (Oktober 2002).

⁵² Ibidem.

mag de Raad de assistentie met betrekking tot het nucleaire programma tot een halt roepen en de verleende materialen en apparatuur terugvragen. Daarnaast dient de Raad van Bestuur de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op de hoogte te stellen van de Non-Compliance.⁵³ De Veiligheidsraad kan als een staat niet meewerkt sancties uitvoeren op basis van Artikel 41 van het Handvest en als dat niet voldoende blijkt te zijn zelfs militair ingrijpen op basis van Artikel 42.⁵⁴

Na afloop van de Tweede Golfoorlog en de ontdekking van een geheim militair nucleair programma in Irak werd duidelijk dat alleen het bestaande safeguard-systeem niet afdoende was en begonnen onderhandelingen over verdergaande bevoegdheden voor het Atoomagentschap. In 1997 bereikten de lidstaten een overeenkomst over een Additioneel Protocol dat naast de Safeguards overeenkomst door elke staat met het IAEA vastgelegd moest worden.⁵⁵ Onder het Additioneel Protocol is een staat verplicht het Atoomagentschap van meer informatie te voorzien, ter aanvulling van de safeguard-overeenkomst. Zo moet een staat informatie en toegang verlenen tot elk facet van de energicyclus en toegang verlenen tot nucleair gerelateerde locaties, hoeven deze inspecties niet meer lang van tevoren aangekondigd te worden en moet de staat het IAEA toegang verlenen om ook bij niet-aangegeven locaties proefmonsters af te nemen wanneer het agentschap dit noodzakelijk acht.⁵⁶ In april 2013 heeft de Raad van Bestuur een Additioneel Protocol goedgekeurd voor 142 staten waarvan 139 ook door de staat in kwestie zijn ondertekenend en 119 zijn geratificeerd.⁵⁷

Een organisatie bestaande uit 46 staten die eveneens bijdraagt aan het tegengaan van verspreiding van nucleair materiaal aan niet-nucleaire wapenstaten is de 'Nuclear Suppliers Group'. De groep is opgericht naar aanleiding van de test van India in 1974 toen benadrukt werd dat nucleaire energie voor civiele doeleinden ook voor militaire doeleinden gebruikt kan worden ('dual use').⁵⁸ De groep houdt zich evenals de in 1971 opgerichte 'Zangger Commissie' bezig met de export van nucleair (gerelateerd) materiaal en tracht te voorkomen dat nucleair materiaal voor civiele doeleinden voor de productie van nucleaire wapens gebruikt kan worden. De nadruk ligt voornamelijk op verrijgings- en recyclingstechnologieën, aangezien deze direct kunnen leiden tot materiaal bruikbaar voor de productie van een kernwapen. Daarnaast wordt de nadruk gelegd op

⁵³ Goldblat, 'The Non-Proliferation Treaty: How to Remove the Residual Threats', 11.

⁵⁴ Charter of the United Nations 'CHAPTER VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace and acts of aggression, article 41, 42'. Geraadpleegd via: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> (13 mei 2013).

⁵⁵ 'Het nucleaire non-proliferatieRegime: Het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak', 9.

⁵⁶ 'IAEA Safeguards: Stemming the Spread of Nuclear Weapons'

⁵⁷ 'Conclusion of Additional Protocols: Status as of 9 April 2013' Geraadpleegd via:

http://www.iaea.org/safeguards/documents/AP_status_list.pdf

⁵⁸ 'The Nuclear Suppliers Group (NSG) at a Glance' *Arms Control Association* (May 2006). Geraadpleegd via: <http://www.armscontrol.org/system/files/NSG.pdf> (14 mei). Zie ook: IAEA document 'INFCIRC/254'

fysieke bescherming van de export van nucleair materiaal, om te voorkomen dat het materiaal in de verkeerde handen valt of gestolen wordt.⁵⁹

1.3.2 'Test Ban'- verdragen en 'no first use'

Kennedy bracht al als presidentskandidaat aan de orde dat het testen van atoomwapens beperkt diende te worden.⁶⁰ Kennedy's voorkeur ging uit naar het bewerkstelligen van een uitgebreid verdrag waarin het testen in alle opzichten aan banden werd gelegd: 'We continue to believe that it will be best if we can get a comprehensive agreement on the end of all nuclear testing.'⁶¹ Aangezien de Sovjet-Unie het hier niet mee eens was, kwam er in de zomer van 1963 slechts een 'limited test ban treaty' tot stand, waarmee ondergrondse testen nog wel toegestaan werden. Binnen twee maanden werd het verdrag door meer dan honderd staten getekend.⁶² Ruim dertig jaar later kwam er wel een alomvattend verdrag toen de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1996 het 'Comprehensive Nuclear-Test Ban Treaty' (CTBT) aannam, waardoor testen op alle mogelijke manieren verboden werd. In 1997 droeg president Clinton het over aan het Senaat die het afwees in 1999. Obama benadrukte in zijn speech in Praag in 2009 het belang van ratificatie, maar de Amerikaanse regering richtte zich op dat moment meer op de bilaterale wapenbeheersingsbesprekingen met Rusland.⁶³ In februari 2013 hadden 183 staten het verdrag getekend en 159 het geratificeerd. Echter, om het verdrag in werking te laten gaan moeten 44 specifiek in het verdrag vermelde staten het ratificeren, waarvan er slechts 41 getekend hebben en 36 het hebben geratificeerd.⁶⁴

Sinds het einde van de Koude Oorlog werd het principe van 'no first use' in analyses van overheidsinstanties en academici steeds vaker op tafel gelegd: de vraag was of de dreiging van 'first use' in dit nieuwe milieu nog steeds noodzakelijk was.⁶⁵ China en India zijn anno 2013 de enige staten die een dergelijke verklaring hebben afgelegd. Meerdere staten hebben wel toegezegd nucleaire wapens alleen maar als verdedigingsmiddel te gebruiken. Zo stelden de Verenigde Staten in 2010 dat: 'The fundamental role of U.S. nuclear weapons is to deter nuclear attack on the United

⁵⁹ IAEA document 'INFCIRC/539/Rev.5' 4 December 2012.

⁶⁰ Philip G. Schrag, *Global Action: Nuclear Test Ban Diplomacy at the End of the Cold War* (Oxford 1992), 14.

⁶¹ Ibidem, 14.

⁶² Ibidem, 14-15.

⁶³ Jonathan Medalia, 'Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty: Background and Current Developments' *Congressional Research Service* (February 2013). Geraadpleegd via: <http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33548.pdf> (14 mei 2013).

⁶⁴ 'Status of signature and ratification', geraadpleegd via: <http://www.ctbto.org/the-treaty/status-of-signature-and-ratification/> (15 mei 2013)

⁶⁵ Scott D. Sagan, 'The Case for No First Use' *Survival: Global Politics and Strategy*, Volume 15, number 3 (2009), 163-182.

States, our allies, and partners'.⁶⁶ Ook bij de al bestaande 'no-first use' verklaringen worden echter vraagtekens gezet bij de oprechtheid, met name in het geval van China.⁶⁷ Dit suggereert dat dergelijke verklaringen nog een stap te ver zijn voor nucleaire wapenstaten.

Opvallend bij de bestudering van het non-proliferatieregime is dat door het gemaakte onderscheid tussen niet-kernwapenstaten en wel-kernwapenstaten, ook de spanningen binnen het regime verklaard kunnen worden. Verschillende initiatieven werden genomen om de niet-kernwapenstaten niet-nucleair te houden, terwijl er vraagtekens gezet kunnen worden bij de vastberadenheid van de wel-nucleaire wapenstaten om een 'nucleair zero' te behalen. Opmerkelijk is dat niet-kernwapenstaten gesanctioneerd kunnen worden voor het overtreden van de regels opgesteld in het NPV, terwijl de wapenwedloop ongeremd kan doorgaan. Dit gebrek aan tweerichtingsverkeer wordt bevestigd doordat het Comprehensive Test-Ban Treaty - een verdrag dat voor de verandering juist is gericht op de wel-kernwapenstaten - anno 2013 nog niet in werking is getreden. Aangezien de grootste voorstander van non-proliferatie, de Verenigde Staten, huiverig lijken hun kant van de afspraak na te komen, is het niet verwonderlijk dat toetreding tot de nucleaire club – en de macht die daarmee te behalen valt- aantrekkelijker wordt voor niet-kernwapenstaten.

⁶⁶ 'Nuclear Posture Review' *Department of Defense* VII (April 2010) Geraadpleegd via: <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf> (15 mei 2013).

⁶⁷ James M. Acton, 'Is China Changing Its Position on Nuclear Weapons?' *The New York Times* (April 18 2013). Geraadpleegd via: http://www.nytimes.com/2013/04/19/opinion/is-china-changing-its-position-on-nuclear-weapons.html?pagewanted=all&_r=0 (15 mei 2013).

2. Een succesvol non-proliferatieregime

Los van hoe eerlijk de verhouding tussen de staten met en de staten zonder nucleaire wapens is, blijft de doelstelling van het regime proliferatie van kernwapens voorkomen. Het nakomen van die doelstelling wordt om de vijf jaar geëvalueerd in de NPV-herzieningsconferenties. De laatste vijf waren overwegend succesvol. Gedurende de conferenties van 1995 en 2000 werd overeenstemming bereikt over de belangrijkste doelstellingen, maar de conferenties van 1990 en 2005 werden gekenmerkt door onenigheid tussen de kernwapenstaten en de niet-kernwapenstaten en hadden geen belangrijke afspraken als resultaat.⁶⁸⁻⁶⁹ De meningen over de conferentie van 2010 verschillen, aangezien er enerzijds wel een slotdocument met conclusies en aanbevelingen op tafel kwam, maar anderzijds weinig concreets besloten was.⁷⁰ Aansluitend op deze twijfelachtige status van het NPV stelt Joseph Pilat dat het op het verdrag gebaseerde Non-Proliferatieregime onder vuur staat door verschillende factoren.⁷¹ Tot deze factoren behoren bijvoorbeeld het wapenprogramma van Iran en het terugtrekken van Noord-Korea uit het verdrag. Gezien deze tekortkomingen pleit Pilat voor een hervorming van het regime: 'All of the problems with, and stressed on, the regime pose real challenges and have been seen in some quarters as portending the regime's collapse or increasing irrelevance.'⁷² Het verdrag is niet waardeloos maar op een aantal punten zou het verbeterd kunnen worden, bijvoorbeeld door het aanpassen van Artikel IV waarmee het verrijken van uranium voor vreedzame doeleinden wel wordt toegestaan en Artikel X waarmee toegestaan wordt uit het regime te stappen.⁷³ Ondanks deze kritiek heeft het non-proliferatieregime een belangrijke rol gespeeld bij de rem die op proliferatie werd gezet.⁷⁴ Volgens Tom Sauer is het aantal nucleaire wapenstaten van 1968 tot 2006 dan wel gestegen van vijf naar negen, maar heeft het Non-Proliferatieregime wel iets goed gedaan, aangezien begin jaren 1960 dit aantal nog geschat werd op 30 of 40.⁷⁵

⁶⁸ Rebecca Johnson, 'Rethinking the NPT's role in security:2010 and beyond', *International Affairs*, Volume 86, Number 2 (2010) 429-445, 429.

⁶⁹ In 1995 werd er besloten het NPV voor onbepaalde tijd te laten gelden, zie 'note' Bijlage I.

⁷⁰ William Potter, Patricia Lewis, Gaukhar Mukhatzhanova, and Miles Potter, 'The 2010 NPT Review Conference: Deconstructing Consensus', *James Martin Center for Nonproliferation Studies* (17 Juni 2010) Geraadpleegd via: http://cns.miis.edu/stories/pdfs/100617_npt_2010_summary.pdf (16 mei 2013).

⁷¹ Joseph F. Pilat, 'The end of the NPT Regime' *International Affairs*, Volume 83, Number 3 (2007) 469-482, 473.

⁷² Pilat, 'The end of the NPT Regime', 474.

⁷³ Ibidem, 476.

⁷⁴ Johnson, 'Rethinking the NPT's role in security:2010 and beyond', 434.

⁷⁵ Sauer, 'The Nuclear Nonproliferation Regime in Crisis', 333.

2.1 Wanneer boekt het regime successen?

De ideale situatie voor het non-proliferatieregime is dat niet-kernwapenstaten bij zoveel mogelijk verdragen zijn aangesloten; oftewel diep geïntegreerd zijn binnen het regime. Een belangrijke mogelijke succesfactor die hierbij aansluit is de 'universaliteit' van het regime: hoe meer leden het non-proliferatieregime telt, des te effectiever is het regime. Met de 189 leden is het het meest universele verdrag met betrekking tot wapenbeheersing.⁷⁶ Van die 189 hebben er 184 vrijwillig toegezegd af te zien van het meest krachtige wapen ter wereld. Volgens Camille Grand maakt dit het NPV meer dan alleen een wapenbeheersingsverdrag, namelijk een uniek collectief beveiligingsmechanisme.⁷⁷ Toch zijn er vier staten die niet aangesloten zijn bij het NPV: Israël, India, Pakistan en Noord-Korea. Sauer betwijfelt dan ook of deze universaliteit ook in de toekomst behouden kan worden.⁷⁸ Een kenmerk van regimes is volgens hem dat ze niet ineensstorten als er moeilijkheden optreden, maar ook dat de mogelijkheden om de moeilijkheden te verhelpen beperkt zijn. Het behoud van het universaliteitspercentage hangt af van in hoeverre de meeste lidstaten verwachten dat anderen zich aan de regels blijven houden: 'If a substantial number of the member states feel that others do not fulfill their obligations, that efforts to correct deficiencies have failed or that a similar group of countries do not believe these problems can be solved in the future, then the survival of the regime is at stake'⁷⁹. Er kunnen problemen optreden die gevolgen hebben voor de universaliteit, maar vooralsnog zijn nog steeds alle staten met uitzondering van bovengenoemde vier aangesloten bij het regime. Bovendien zijn van alle staten die het NPV hebben getekend er slechts dertien die anno 2013 nog geen safeguard overeenkomst met het IAEA hebben afgesloten en dus minder diep geïntegreerd zijn binnen het regime dan de anderen. Van die dertien staten hebben er vijf wel al getekend, maar is de overeenkomst nog niet in werking getreden, ligt er voor drie staten een overeenkomst op tafel, maar is er nog niet getekend door de staat in kwestie en zijn er vijf staten die nog geen voorstel hebben ingediend bij de Raad van Bestuur.⁸⁰ Aangezien de status van de additionele protocollen in april 2013 ook vrij gunstig was met 142 door de Raad goedgekeurde

⁷⁶ In 1990 waren 130 staten aangesloten bij het NPV en 175 in 1995, 189 in 2011; Jean Pascal Zanders (red.), 'Nuclear Weapons after the 2010 NPT Review Conference', *European Union Institute for Security Studies* (April 2010). 5. Geraadpleegd via: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp120.pdf> (24 mei 2013).

⁷⁷ Camille Grand, 'The Non-Proliferation Treaty in an era of proliferation crises', in: Zanders (red.), 'Nuclear Weapons after the 2010 NPT Review Conference', 13-15, 14.

⁷⁸ Sauer, 'The Nuclear Nonproliferation Regime in Crisis', 334.

⁷⁹ *Ibidem*, 334.

⁸⁰ 'NPT Comprehensive Safeguards Agreements: Overview of Status Current Status as of 9 April 2013'. Geraadpleegd via: http://www.iaea.org/Publications/Factsheets/English/nptstatus_overview.html (15 mei 2013).

overeenkomsten, 139 ondertekende en 119 geratificeerde, kan gesteld worden dat naast de universaliteit van het regime de diepte van integratie van de niet-kernwapenstaten ook als een succes kan worden gezien, uiteraard zolang de staten zich wel ook daadwerkelijk houden aan de afspraken, bijvoorbeeld in de vorm van voldoende transparantie met betrekking tot het nucleaire programma en medewerking aan het Atoomagentschap.

2.1.1 Nucleaire Wapenvrije Zones

Een andere factor die de effectiviteit van het regime reflecteert is de toename van Nucleaire Wapenvrije Zones. Deze zones zijn regio's die door de Verenigde Naties als dusdanig zijn erkend. Het gaat om een groep staten die gezamenlijk verklaren af te zien van het vergaren van nucleaire wapens en daarbij een internationaal controle systeem erkennen om op de naleving hiervan toe te zien.⁸¹ In 1967 verklaarde de Latijns Amerikaanse/Carribische zone zich kernwapenvrij met het verdrag van Tlatelco en in 1985 volgde het Nucleair-Wapenvrije Zone-verdrag van het Pacifische gebied. In 1995 kwam daar de nucleair vrije zone van Zuid-Oost Azië bij en in 1996 werd het verdrag met betrekking tot een zone in Afrika opgesteld, waar meer dan 40 staten verklaarden geen nucleaire wapens te bouwen, testen, begraven of in bewaring nemen.⁸² Het meest recent opgestelde verdrag is van een Nucleair Wapenvrije Zone is dat van Centraal-Azië, dat opgesteld werd in 2006 en geratificeerd werd in 2009. Met Kazachstan, Kirgizstan, Tadjikistan, Turkmenistan en Oezbekistan als leden is de Centraal-Aziatische zone de eerste waarbij voormalige Sovjetstaten zijn aangesloten en de eerste zone op het noordelijk halfrond. Binnen de zone is nucleaire energie voor vreedzame doeleinden wel toegestaan, maar wel met de IAEA-safeguards als controleapparaat.⁸³

Met de ratificatie van het verdrag van de Afrikaanse en de Centraal-Aziatische zone kwam het totaal aan zones bestaande uit meerdere staten op vijf te staan. Hoewel Kevin Clements en Suzanne Ghais stellen dat de verdragen niet waterdicht zijn doordat de nucleaire wapenstaten niet beloven de wapens van hun schepen en vliegtuigen in deze zones te halen, hebben de zones belangrijke symbolische waarden en kunnen ze als voorbeeld voor andere gebieden dienen.⁸⁴ De zones verminderen de militaire capaciteit en daarmee de kans op gewelddadige conflicten: 'Weapons-free zones represent peoples' aspirations (since these initiatives have all flowed from popular rather than government stimuli) to reduce the threat of direct violence by removing the

⁸¹ 'Nuclear Weapon Free Zones' UNODA, Geraadpleegd via: <http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NWFZ.shtml> (14 mei 2013).

⁸² Het verdrag van de zone in Afrika trad pas in werking in 2009; Kevin P. Clements and Suzanne Ghais, 'Nuclear weapons-free zones', *Peace Review*, Volume 9, Number 3 (1997), 163-169, 163-164.

⁸³ IAEA Staff report, 'Nuclear-Weapon Free Zone in Central Asia' Geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/newscenter/news/2009/canwftz.html> (15 mei).

⁸⁴ Clements and Suzanne Ghais, 'Nuclear weapons-free zones', 163-164.

instruments of such violence.’⁸⁵ Na de herzieningsconferentie van het NPV in 1995 werd eveneens de doelstelling voor een Nucleair Wapenvrije Zone voor het Midden-Oosten gevormd, maar deze doelstelling lijkt op korte termijn niet haalbaar, met name omdat Israël al een nucleaire macht is.⁸⁶ Ondanks dat blijft de zone door het non-proliferatieregime nagestreefd worden.⁸⁷

2.1.2 Specifieke succesfactoren

Naast de genoemde algemene succesfactoren, waardoor aangetoond kan worden in hoeverre de inspanningen van het non-proliferatieregime, in ieder geval op papier, zijn vruchten afwerpen, zijn er ook meer specifieke factoren die een bijdrage kunnen leveren aan het succes van een regime. Als een niet-kernwapenstaat zich niet aan de regels houdt en er gevreesd wordt voor een mogelijk militair nucleair programma is het naast de te behalen successen in de vorm van bijvoorbeeld het universaliteitspercentage ook de vraag in hoeverre het regime het gedrag van de ‘verdachte’ staat in kwestie kan beïnvloeden. Successen kunnen in dat geval geboekt worden als de staat besluit om bijvoorbeeld het gebrek aan transparantie op te helderen of verdere bevoegdheden aan het IAEA te verlenen in de vorm van een Additioneel Protocol. Ook zou het als een succes beschouwd kunnen worden als verdachte staten expliciet of impliciet verklaren van het nucleaire programma af te zien. Dit laatste was het geval bij het bereiken van de Zuid-Amerikaans Nucleaire Wapenvrije Zone, waarin nucleaire rivalen Brazilië en Argentinië beide indirect toezegden een niet-kernwapenstaat te blijven. Daarnaast onthulde Zuid-Afrika begin jaren 1990 de aanwezigheid van een militair nucleair programma, maar zag daar ook weer van af en trad toe tot het NPV als niet-kernwapenstaat en verwijderde de aanwezige nucleaire wapens. Ook in het geval van Kazachstan werden er successen geboekt, aangezien dat de op twee of drie na grootste nucleaire macht had kunnen zijn, als het niet had besloten de nog aanwezige Sovjet wapens aan de Russen terug te geven en als niet-kernwapenstaat lid te worden van het NPV in 1992.⁸⁸ Verder zijn er echter nog staten die nog geen wapencapaciteit ontwikkeld hadden, maar wel verdacht werden van de ontwikkeling ervan door bijvoorbeeld de verrijking van uranium, zoals zich (voorheen) voordeed bij Noord-Korea en Iran. Naast het maken van eventuele aanvullende afspraken beïnvloedt het regime effectief het gedrag

⁸⁵ Ibidem, 163-164.

⁸⁶ Rüdiger Lüdeking, ‘Renewing the Bargain’ *Arms Control Association* (April 2010) Geraadpleegd via: http://www.armscontrol.org/act/2010_04/Ludeking (15 mei 2013).

⁸⁷ General Conference, ‘IAEA document GC(53)/RES/16’ September 2009.

⁸⁸ Johnson, ‘Rethinking the NPT’s role in security:2010 and beyond’, 442.

van de staat als het uraniumsverrijkingsprogramma wordt stopgezet, zoals bij Iran in 2003 het geval was.⁸⁹

2.2 Wanneer faalt het regime?

Belangrijke spelers gedurende de Koude Oorlog, George P. Shultz, William J. Perry, Henry A. Kissinger and Sam Nunn, publiceerde in 2007 het artikel 'A world free of nuclear weapons' waarin zij uitspreken dat de ideale wereld een wereld zonder kernwapens is.⁹⁰ Harrington de Santana trekt de motivatie van staten om een 'nuclear zero' te bereiken in twijfel door een vergelijking te maken tussen de dreiging gedurende de Koude Oorlog en de belofte van ontwapening die daarna naar voren werd geschoven met betrekking tot non-proliferatie.⁹¹ Non-proliferatie is volgens Santana een strategie vergelijkbaar met de 'extended deterrence' strategie gedurende de Koude Oorlog: 'Just as extended deterrence required the US to maintain the credibility of an *incredible* threat to attack, non-proliferation requires the US to maintain the credibility of an *incredible* pledge to disarm'⁹². om een succesvol non-proliferatieregime te bereiken moeten kernwapenstaten zich volgens hem gedragen alsof ze complete nucleaire ontwapening nastreven, terwijl ze in werkelijkheid slechts onderhandelingen voeren over ontwapeningen en hun nucleaire arsenaal met mate inperken.⁹³ Ook Oliver Thränert vraagt zich af hoe geringe inspanningen tot ontwapening de niet-kernwapenstaten tevreden kan houden. Zolang de vijf –onder het verdrag- legale kernwapenstaten in plaats van zich toe te leggen op totale ontwapening, nucleaire wapens blijven erkennen als onderdeel van de nationale veiligheidsstrategie, is het niet verassend dat de niet-kernwapenstaten er niet van overtuigd zijn om voor altijd niet-nucleair te blijven.⁹⁴

2.2.1 Non-compliance

Dat er sinds 1968 'slechts' vier nucleaire wapenstaten bijgekomen zijn in plaats van de eerder voorspelde dertig of veertig betekent niet per definitie dat het non-proliferatieregime relatief goed functioneert. Na de tot stand koming van het non-proliferatieverdrag kwam de nadruk met name op

⁸⁹ Staff Report 'Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards', geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/newscenter/news/2003/iranap20031218.html> (11 april 2013).

⁹⁰ George P. Shultz, William J. Perry, Henry A. Kissinger and Sam Nunn, A WORLD FREE OF NUCLEAR WEAPONS The Wall Street Journal January 4, 2007

⁹¹ Harrington de Santana, The Strategy of Non-proliferation: Maintaining the Credibility of an Incredible Pledge to Disarm', *Millennium - Journal of International Studies*, Volume 40, Number 3 (2011), 3-19, 15.

⁹² Ibidem, 3.

⁹³ Ibidem, 10.

⁹⁴ Oliver Thränert 'Would we really miss the nuclear nonproliferation treaty?' *International Journal Spring 2008*, 327-240, 33.

universaliteit te liggen in de twintig jaren die volgden en kwam naleving van de verplichtingen op de tweede plaats.⁹⁵ Sindsdien zijn er echter verschillende vormen van non-compliance opgetreden. Allereerst de ontdekking van een geheim militair programma, waarmee artikel II van het NPV wordt overtreden. Het artikel zet uiteen dat niet-kernwapenstaten niet de beschikking mogen krijgen over kernwapens. Toch zijn er een aantal zogenaamde 'rogue states' die er in slaagden een geheim militair nucleair programma te ontwikkelen. Hoewel het regime in het geval van Irak en Libië het regime het gevaar 'succesvol' wist af te wenden, sluimert het Iraanse programma voort, bestaan er vraagtekens rondom het Syrische programma en heeft het regime ten opzichte van Noord-Korea volledig gefaald in haar doelstelling.⁹⁶ Naast deze vorm van non-compliance hebben staten die lid zijn van het NPV de plicht medewerking aan het Atoomagentschap te tonen, in de vorm van onder andere het aangeven van splijtbaar materiaal en ontwerp-informatie van centrales.⁹⁷ Het IAEA pleit voor zoveel mogelijk transparantie, zodat het regime weet wat er speelt en heeft het recht routine-controles uit te voeren en hier indien nodig extra inspecties aan toe te voegen. Ondanks het Additioneel Protocol dat door de meeste staten is geratificeerd zorgen de gevallen van non-compliance er volgens Joseph Pilat voor dat de waarde en effectiviteit van internationale safeguards in twijfel getrokken kan worden.⁹⁸

In de lijn met het gebrek aan medewerking aan het Atoomagentschap staat ook het aantreffen van splijtbare stoffen bij niet-nucleaire wapenstaten die geschikt zouden kunnen zijn voor de productie van een nucleair wapen. Het IAEA spreekt van 'significant quantity' indien er een bepaalde combinatie van benodigdheden voor de productie van een kernwapen aanwezig is: 'namely, 8 kg of plutonium or 25 kg of uranium enriched to 20 per cent or more in uranium-235, or 8 kg of uranium-233'⁹⁹ Goldblat stelt bovendien dat deze hoeveelheden door meer geavanceerde technieken alleen maar minder worden.¹⁰⁰ Hoe dichter een staat dus bij deze 'significant quantity' komt, hoe meer sprake er is van non-compliance met de safeguard overeenkomst.

2.2.2 Optreden van het regime en alternatief regime

Johnson stelt dat ten grondslag van deze moeilijkheden een nog groter probleem ligt: 'namely, that the norms, rules and institutions of non-proliferation do not function against the acquisition of nuclear weapons as intended, because the possession of nuclear arms still carries high value, both

⁹⁵ Grand, 'The Non-Proliferation Treaty in an era of proliferation crises', 16.

⁹⁶ Johnson, 'Rethinking the NPT's role in security: 2010 and beyond', 437; Sauer, 'The Nuclear Nonproliferation Regime in Crisis', 334.

⁹⁷ Goldblat, 'The Non-Proliferation Treaty: How to Remove the Residual Threats', 8.

⁹⁸ Pilat, 'The end of the NPT Regime', 474.

⁹⁹ Goldblat, 'The Non-Proliferation Treaty: How to Remove the Residual Threats', 6.

¹⁰⁰ Ibidem, 6-7.

domestically and internationally'.¹⁰¹ Dit wordt bevestigd door het feit dat Israël, Pakistan en India niet ingaan op de jaarlijkse terugkerende oproep om als niet-nucleaire wapenstaat lid te worden van het NPV.¹⁰² Naast dat het regime dit niet teweeg kan brengen lijkt het ook moeite te hebben de non-compliance zaken op orde te krijgen. Als een 'verdachte staat' niet voldoende meewerkt met het IAEA en dit niet weet te herstellen, wordt het dossier neergelegd bij de VN-veiligheidsraad. Pilat stelt zelfs dat: 'The United Nations Security Council was seen as the last great hope in addressing proliferation problems'.¹⁰³ De Verenigde Naties is zo een belangrijke speler binnen het regime, omdat het op basis van artikel 41 sancties uit kan voeren tegen de overtreder in kwestie. Echter, dit is wel een teken van zwakte van het regime, het bewijst immers dat het stelsel van verdragen blijkbaar niet zo waterdicht is om zelf tot een oplossing te komen. Naast de sancties op basis van Artikel 41 kan de Veiligheidsraad nog een stap verder gaan, door op basis van Artikel 42 een preventieve aanval op verdachte faciliteiten uit te voeren, waardoor het gezag van het regime nog meer tekenen van zwakte vertoont.¹⁰⁴

Ook de creatie van een zogenaamd alternatief regime bewijst dat het regime niet naar behoren functioneert.¹⁰⁵ Een voorbeeld hiervan is de samenwerkingsovereenkomst tussen de Verenigde Staten en India op het gebied van civiele nucleaire energie, die werd gesloten in 2005. Voor veel niet-kernwapenstaten kreeg India hiermee een speciale behandeling en dat terwijl het niet aangesloten was bij het non-proliferatieverdrag.¹⁰⁶ Door dergelijke alternatieve regimes wordt het volgens Johnson minder aantrekkelijk om geen nucleaire staat te worden.¹⁰⁷ Staten zouden hierdoor namelijk kunnen concluderen dat het weinig toevoegt om aan de zijlijn te blijven staan als niet-nucleaire wapenstaat. Het hoge aantal leden van het NPV kan volgens Johnson een rem blijven zetten op de ambitie nucleair te worden, maar: 'if a few states managed to withdraw without incurring crippling penalties for their nuclear or defence industries, then it would not take long for the treaty's sustainability to be eroded beyond repair'.¹⁰⁸ De deal met India suggereert dat een nucleaire staat worden op den duur eerder beloond dan bestraft wordt, aangezien de overeenkomst

¹⁰¹ Johnson, 'Rethinking the NPT's role in security:2010 and beyond', 429.

¹⁰² Zie bijvoorbeeld de Resolutie aangenomen door de Algemene Vergadering: 'Towards a nuclear-weapon-free world: accelerating the implementation of nuclear disarmament commitments' (12 januari 2010) Geraadpleegd via: [https://gafce-un.org/UNODA/vote.nsf/e9e05f9ef74d8c7f05256705006e0a60/9abbe21a495a072c852576aa00718211/\\$FILE/A%20RES%2064%2057.pdf](https://gafce.un.org/UNODA/vote.nsf/e9e05f9ef74d8c7f05256705006e0a60/9abbe21a495a072c852576aa00718211/$FILE/A%20RES%2064%2057.pdf) (21 mei 2013).

¹⁰³ Pilat, 'The end of the NPT Regime', 474.

¹⁰⁴ Sauer, 'The Nuclear Nonproliferation Regime in Crisis', 339.

¹⁰⁵ Ibidem, 339.

¹⁰⁶ Jan Ruzicka and Nickolas J. Wheeler, 'The puzzle of trusting relationships in the Nuclear Non-Proliferation Treaty' *International Affairs*, Volume 86, Number 1 (2010) 69–85, 69.

¹⁰⁷ Johnson, 'Rethinking the NPT's role in security:2010 and beyond', 430.

¹⁰⁸ Ibidem, 430.

niet alleen de wapens legitimeert, maar ook assistentie verleent met betrekking tot het civiele programma.¹⁰⁹

Pilat sluit zijn uiteenzetting af door te stellen dat ondanks de scheuren in het regime het NPV de basis blijft van de internationale consensus ten opzichte van non-proliferatie en met de nodige hervormingen versterkt kan worden om het verzet tegen proliferatie te versterken. Hij adviseert dan ook het verdrag ondanks de problemen te redden van de ondergang.¹¹⁰ Daarbij kan worden afgevraagd of er überhaupt een alternatief is voor het non-proliferatieverdrag; want ondanks de gebreken heeft het wel een hoog universaliteitspercentage en zijn de niet-kernwapenstaten over het algemeen ook diep geïntegreerd bij de aanvullende verdragen die deel uitmaken van het regime. Ook de toename in het aantal Nucleaire Wapenvrije Zones bevestigt dat proliferatie lang niet door alle niet-kernwapenstaten wordt geambieerd. Non-Compliance en sancties bewijzen wel dat het regime niet waterdicht is, maar ondanks dat zorgt het regime er voor dat proliferatie in ieder geval moeilijker wordt dan als het er niet was geweest. De doelstelling wordt dan wel niet volledig behaald, maar door de rem op proliferatie wordt het gevaar van proliferatie wel langere tijd afgewend. In hoeverre het regime, gekenmerkt door deze verschillende dimensies van succes en falen, ook daadwerkelijk effectief met nieuwe proliferatiegevaren om kan gaan verschilt per specifieke casus.

¹⁰⁹ Thränert, 'Would we really miss the nuclear nonproliferation treaty?', 328.

¹¹⁰ Pilat, 'The end of the NPT Regime', 480.

3. Irans nucleaire status

'There are just two countries in the world that have only the US as their neighbor: the other one is Canada'¹¹¹

Bovenstaand citaat geeft voormalig president Akbar Hashemi Rafsanjani de *New Statesman* in 2009. Het is een grapje dat in Teheran de ronde deed en erop wees dat Iran omcirkeld werd door Amerikaanse militairen, waardoor de wens een nucleaire macht te worden meer voor de hand liggend werd: 'Surrounded by a self-declared enemy that has labelled it "evil" and supports "regime change", what is Iran to do? It can never hope to compete with the US in conventional warfare – nuclear weapons might be the only credible alternative'¹¹². Marc Fitzpatrick voegt hier aan toe dat het idee van zelfbescherming wordt versterkt doordat vijanden van de Verenigde Staten met nucleaire wapens overleven, terwijl het regime van Irak, dat niet over nucleaire wapens bleek te beschikken niet langer meer bestaat.¹¹³ De afweging voor de productie van een kernwapen hangt dan ook ondermeer af van Irans veiligheidsafwegingen, die weer afhankelijk zijn van de relatie van met name de Verenigde Staten en Israël.¹¹⁴ Iran is sinds de start van het nucleaire programma veranderd van bondgenoot naar vijand van de Verenigde Staten. Waar over Irans nucleaire ambities tot 1979 nog geen twijfel bestond over de intenties, werd in 2011 gesuggereerd dat Iran 'a bomb in the closet' had en alleen nog maar de politieke beslissing hoefde te maken om het militaire programma over de rand te duwen.

3.1 Achtergrond Irans Nucleaire Programma

Tot eind jaren 1970 was er weinig reden voor het non-proliferatieregime om de intenties van Iran onder leiding van de pro-westerse sjah Mohammed Reza Pahlavi in twijfel te trekken: naast dat Iran in 1968 het non-proliferatieverdrag tekende, werkte het al vanaf de jaren 1950 nauw samen met verschillende westerse staten. Eisenhowers 'Atoms for Peace' speech leidde er toe dat Washington nucleaire kennis ging delen met andere staten mits deze terecht zou komen bij civiele programma's. In 1957 tekenden Iran en de Verenigde Staten vanuit deze gedachte een nucleaire samenwerkingsovereenkomst waarin stond vastgelegd dat de Verenigde Staten technische

¹¹¹ David Patrikarakos, 'How Iran went nuclear', *New Statesman*, Volume 138, Issue 4954, (2009), 26-33, 31.

¹¹² Ibidem, 31-32

¹¹³ Mark Fitzpatrick, 'Assessing Iran's nuclear programme', *Survival: Global Politics and Strategy*, Volume 48, Issue 3 (2006), 5-26, 6.

¹¹⁴ Colin Dueck and Ray Takeyh, 'Iran's Nuclear Challenge', *Political Science Quarterly*, Volume 122, Number 2 (2007), pp. 189-205, 192.

assistentie zouden bieden bij de ontwikkeling van een programma voor vreedzame kernenergie en leverden het enkele kilo's verrijkt uranium aan Iran.¹¹⁵ Daarnaast werd overeengekomen dat beide staten zouden samenwerken in het onderzoek naar het vreedzaam gebruik van nucleaire energie.¹¹⁶ Het laatstgenoemde deel van de overeenkomst werd in 1967 waargemaakt met de totstandkoming van een onderzoekscentrum aangesloten bij de universiteit van Teheran met daarbij een onderzoeksreactor waarvoor verrijkt materiaal werd aangeleverd door een Amerikaans bedrijf.¹¹⁷ In 1974 breidde Iran de westerse contacten uit door een contract met een Duits bedrijf te tekenen voor de bouw van een kerncentrale in Bushehr en niet lang daarna volgde wederom een handelsovereenkomst met de Verenigde Staten en werd er een akkoord gesloten met een Frans bedrijf voor de bouw van twee reactoren in Darkhovin.¹¹⁸

Hoewel er ook geïnvesteerd werd in een nationale organisatie op het gebied van kernenergie, namelijk de 'Atomic Energy Organization of Iran' (AEOI), was er weinig wantrouwen bij de internationale gemeenschap over de aard van het programma, mede dankzij de houding van de Sjah die nog eens bevestigd werd door de oproep om van het hele Midden-Oosten een Nucleaire Wapenvrije Zone te maken.¹¹⁹ Ondanks dat er uit enkele bronnen wel het vermoeden naar voren kwam dat Iran wél bezig met de ontwikkeling van een militaire tak, werd over het algemeen aangenomen dat het ambitieuze nucleaire programma alleen bedoeld was voor vreedzame doeleinden.¹²⁰

Het omslagpunt in het vertrouwen van het Westen in Iran kwam in 1978 met de Islamitische Revolutie, waarmee de pro-westerse sjah plaats maakte voor de Islamitische Imam Ayatollah Ruhollah Khomeini, waardoor de naam van Iran veranderde in 'de Islamitische Republiek Iran'.¹²¹ Frankrijk annuleerde het in 1977 besproken contract en de gijzeling op de Amerikaanse ambassade in 1979 had niet alleen als resultaat dat de Verenigde Staten eveneens alle nucleaire overeenkomsten verbraken, maar zorgde er ook voor dat Iran van een strategische bondgenoot veranderde in een vijand.¹²² De Verenigde Staten legden, na een eind te hebben gemaakt aan de eigen samenwerking met Iran, ook druk op andere staten om de samenwerking op het gebied van

¹¹⁵ David Albright, 'Timeline of Iran's Path to Nuclear Weapons' in: *Reassessing the Implications of Nuclear-Armed Iran* (Washington, D.C., 2005), 49.

¹¹⁶ Ibidem, 49.

¹¹⁷ Gawdat Bahgat, 'Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran' *Iranian Studies*, volume 39, number 3, (2006), 307-327, 308.

¹¹⁸ Albright, 'Timeline of Iran's Path to Nuclear Weapons', 49.

¹¹⁹ Bahgat, 'Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran', 309.

¹²⁰ Ibidem, 309.

¹²¹ Ondanks de naamverandering wordt in deze scriptie voor zowel 'Iran' als de 'Islamitische Republiek Iran' Iran gebruikt.

¹²² Albright, 'Timeline of Iran's Path to Nuclear Weapons', 49; Mustafa Kibaroglu: 'Iran's nuclear ambitions from a historical perspective and the attitude of the West', *Middle Eastern Studies*, volume 43, issue 2 (2007) 223-245, 233.

nucleaire technologie te beëindigen: 'This radical shift in attitude indicates that, from the perspective of the US, especially in the nuclear field, what was good for the Shah was not good for the Imam'¹²³. Iran zelf werkte echter ook mee aan de teloorgang van het nucleaire project, aangezien het een anti-westerse houding aannam, waar ook het 'westerse' nucleaire project bij hoorde. Alle grote nucleaire projecten kwamen stil te liggen, tot het Islamitische regime half jaren 1980 gedurende de Iran-Irak oorlog (1980-1988), besloot het programma weer op te pakken.¹²⁴ Deze heropbouw verliep in eerste instantie niet gemakkelijk, gezien Irans gespannen relatie met het Westen en met name de Verenigde Staten. In plaats daarvan sloot Iran samenwerkingsovereenkomsten met de Sovjet Unie en China om centrales te (herop)bouwen.¹²⁵

Met de heropbouw van het nucleaire programma begon ook het vermoeden te ontstaan van een geheim militair nucleair programma. In 1985 begon Iran bijvoorbeeld een gascentrifuge programma om - naar eigen zeggen - brandstof te produceren voor de Duitse reactor in Bushehr, wat dubieus was aangezien de Duitse eigenaar de werkzaamheden aan de door de oorlog beschadigde reactor had stopgezet: 'The decision is widely perceived as being part of an effort making highly enriched uranium.'¹²⁶ De Verenigde Staten probeerde gedurende de jaren 1990 te voorkomen dat Iran aan de benodigde expertise en materialen kwam om hun inmiddels 'verdachte' programma voort te zetten, maar aangezien Europese bondgenoten enkele vermoedens van de aanwezigheid van een militair programma niet voldoende vonden om deze harde lijn te volgen, hadden de Amerikaanse maatregelen weinig effect.¹²⁷ Echter, de internationale zorgen omtrent de aard van het nucleaire programma namen toe toen een in Irak gevestigde oppositiegroep tijdens een persconferentie in augustus 2002 het bestaan van de tot dan toe onbekende uraniumverrijkingsinstallatie in Natanz en een zwaarwater productiefabriek in Arak onthulde.¹²⁸

3.2 IAEA - Verdachte praktijken 2002-2011

Onder Artikel II van het NPV staat kortgezegd dat niet-nucleaire wapenstaten niet in het bezit mogen zijn van nucleair materiaal dat geschikt is voor kernwapens. De twee geheime installaties Natanz en Arak bleken geavanceerder dan de bekende installaties, waardoor bij het Non-Proliferatieregime de zorg ontstond dat deze installaties wellicht gebruikt werden om splijtbaar materiaal zoals hoog verrijkt uranium en plutonium te produceren waar uiteindelijk nucleaire wapens van gemaakt

¹²³ Ibidem, 233.

¹²⁴ De Irak-Iran oorlog wordt ook wel de Eerste Golfoorlog genoemd.

¹²⁵ Bahgat, 'Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran', 310.

¹²⁶ Albright, 'Timeline of Iran's Path to Nuclear Weapons', 50.

¹²⁷ Kibaroglu, 'Iran's nuclear ambitions from a historical perspective and the attitude of the West', 237.

¹²⁸ Bahgat, 'Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran', 310.

zouden kunnen worden en dat Iran daarmee dus mogelijk Artikel II overtrad.¹²⁹ Daarnaast heeft Iran een IAEA-safeguard overeenkomst ondertekend, waarin staat vastgesteld dat alle activiteiten omtrent nucleaire energie bij het Internationaal Atoomagentschap bekend moeten zijn. Door de persconferentie van de oppositiebeweging nam het vermoeden van de aanwezigheid van een militair nucleair programma dus in omvang toe. Op de algemene conferentie van het Atoomagentschap in september 2002 reageert Gholam Reza Aghazadeh, vice-president van Iran en president van de AEOI tijdens zijn toespraak echter niet op de beschuldigingen gemaakt door de oppositiebeweging.¹³⁰ Wel sprak hij over Irans lange termijnplan om energiecentrales te construeren met een totale capaciteit van 6000 megawatt binnen een periode van twintig jaar, dit vroeg om een ‘an all out planning, well in advance, in various field of nuclear technology such as fuel cycle, safety and waste management’¹³¹. Daarnaast benadrukte hij de bij Iran aanwezige afkeer tegen massavernietigingswapens en stipte hij aan dat Iran slechts geïnteresseerd was in vreedzame nucleaire energie.

Aghazadeh sloot zijn toespraak af door nog eens te onderstrepen dat Iran op geen enkele wijze de regels overtrad: ‘Ever since the inception of the Agency, my country has maintained its strong and active ties with the organization and has submitted all its nuclear activities including the Bushehr Power Plant Project to the supervision of the Agency. Complete transparency of my country’s nuclear activities is a serious commitment endorsed by my government’¹³². Irans welwillendheid werd bevestigd in een persoonlijk gesprek tijdens de conferentie van Aghazadeh met Mohamed ElBaradei, de directeur-generaal van het Atoomagentschap, waarin Elbaradei hem confronteerde met de beschuldigingen van de oppositiebeweging. Aghazadeh reageerde hierop door verdere informatie over Irans nucleaire plannen te verlenen en stemde ermee in dat Elbaradei vergezeld door een team van safeguards experts later dat jaar nog beide locaties mocht bezoeken en dat er dan tevens gelegenheid zou zijn om met Iraanse autoriteiten in discussie te treden over de nucleaire plannen.¹³³ Hoewel er enerzijds tegen de regels in informatie was achtergehouden, zag het er anderzijds naar uit dat Iran alsnog bereid was dit goed te maken.

3.2.1 Halt op uraniumverrijking

Met de bezoeken van safeguards die hierop volgden, kwam tot dan toe onbekende informatie boven water, waardoor de directeur-generaal in juni 2003 concludeerde in zijn rapport dat Iran zijn

¹²⁹ Kibaroglu ‘Iran's nuclear ambitions from a historical perspective and the attitude of the West’, 237.

¹³⁰ Gholam Reza Aghazadeh, ‘Statement at the 46th General Conference of the International Atomic Energy Agency’, *Vienna, 16 September 2002*. Geraadpleegd via:

<http://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC46/Statements/iran.pdf> (11 april 2012)

¹³¹ Ibidem.

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem.

verplichtingen niet was na gekomen: 'Iran has failed to meet its obligations under its Safeguards Agreement with respect to the reporting of nuclear material, the subsequent processing and use of that material and the declaration of facilities where the material was stored and processed'¹³⁴. Dit leidde tot de aanneming van de eerste IAEA-resolutie ten opzichte van Iran op 12 september 2003. Belangrijkste reden voor deze resolutie was dat het aantal discussiepunten rondom het nucleaire programma van Iran toe was genomen en dat in de afgenomen proefmonsters van de centrale in Natanz nucleair materiaal was aangetroffen, ondanks dat de Raad van Bestuur dit in juni 2003 had ontmoedigd.¹³⁵ De resolutie riep Iran op het Additoneel Protocol direct en onvoorwaardelijk in acht te nemen en de uranium verrijgingspraktijken een halt toe te roepen.¹³⁶ Op 21 oktober 2003 verklaarde Iran in overeenstemming met de resolutie de verrijgingspraktijken te stoppen, ondanks dat Iran de regels niet overtrad: 'While Iran has a right within the nuclear non-proliferation regime to develop nuclear energy for peaceful purposes it has decided voluntarily to suspend all uranium enrichment and reprocessing activities as defined by the IAEA'¹³⁷. Ook zou Iran het Additioneel Protocol tekenen en verklaarde het alvorens de ratificatie conform het protocol te handelen. Op 18 december voegde Iran daad bij woord en tekende ambassadeur Salehi van Iran en directeur-generaal Elbaradei het Additioneel Protocol waardoor het agentschap grotere bevoegdheden kreeg met betrekking tot het onderzoek naar Irans nucleaire programma.¹³⁸ In februari 2004 werd tevens toegezegd dat de halt op uraniumverrijking voor alle gebouwen geldig was.

3.2.2 Nucleaire geheimen

Gedurende 2003 en 2004 ontdekte het agentschap dat Iran in een aantal belangrijke punten nalatig was ten opzichte van de Safeguards Agreement: de aanwezigheid van nucleair materiaal was niet aangegeven en ook de faciliteiten waar dit materiaal werd ontvangen en verwerkt was bij het IAEA onbekend.¹³⁹ Daarnaast werd ontdekt dat Iran in de jaren 1970 en begin jaren 1980 en vervolgens in de jaren 1990 en 2000 had geëxperimenteerd met 'several uranium conversion, enrichment, fabrication and irradiation activities, including the separation of plutonium'¹⁴⁰. Deze ontdekkingen

¹³⁴ The Director General, *Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran*, IAEA Doc. GOV/2003/40, (6 juni 2003), 7.

¹³⁵ Board of governors, 'Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran: Resolution adopted by the Board on 12 September 2003', IAEA doc. GOV/2003/69 (12 September 2003), 2.

¹³⁶ Ibidem.

¹³⁷ 'Statement by the Iranian Government and Visiting EU Foreign Ministers' *IAEA and Iran* (21 oktober 2003) geraadpleegd via: http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeairan/statement_iran21102003.shtml (13 april 2013)

¹³⁸ Staff Report 'Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards', geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/newscenter/news/2003/iranap20031218.html> (11 april 2013).

¹³⁹ Director General, 'IAEA document: GOV/2004/83', 15 november 2004, 19-20.

¹⁴⁰ Ibidem, 19-20.

leidden tot 2006 tot in totaal acht resoluties waardoor Iran het IAEA voorzag van inventarislijsten en ontwerpinformatie van gebouwen waar het onbekend materiaal zich had bevonden. Verder kwam boven water dat de onopgegeven activiteiten in contact stonden met het Ministerie van Defensie,¹⁴¹ dat Iran contact had met een geheim nucleair bevoorradingsnetwerk rond het begin van de jaren 1990 en dat het in 1987 een handgeschreven document had gekregen waarin hulp werd aangeboden bij het omzetten van uraniumhexafluoride (UF₆) naar uraniummetaal, ook wel het uraniummetaal-document genoemd.¹⁴² Dit was verontrustend aangezien dit een stap dichterbij het maken van een nucleair wapen betekende.¹⁴³ Bovendien werd het agentschap in 2005 op de hoogte gesteld van de aanwezigheid van het zogenaamde Green Salt Project, waarbij uranium dioxide werd omgezet in uranium tetrafluoride (UF₄), oftewel Green Salt, een mengsel dat gebruikt kan worden in het uranium verrijgingsproces. Ook ontdekte het IAEA zowel dat er explosieven waren getest als het ontwerp voor de complexe technologie om raketladingen onafhankelijk hun weg naar het doel te laten vinden (MIRV-technologie).¹⁴⁴ Dit alles bij elkaar leidde er toe dat het vermoeden van een militaire dimensie in het nucleaire project van Iran groeide en dit werd versterkt doordat Iran het op halt gezette verrijgingsprogramma weer oppikte eind 2005: 'despite repeated calls from the Board for the maintaining of the suspension of all enrichment related and reprocessing activities which the Board has declared essential to addressing outstanding issues, Iran resumed uranium conversion activities at its Isfahan facility on 8 August 2005 and took steps to resume enrichment activities on 10 January 2006'.¹⁴⁵ In de resolutie van februari 2006 verzocht de Raad van Bestuur Iran onder andere om volledige transparantie en de ratificatie van het Additioneel Protocol en stelde de directeur-generaal de VN-Veiligheidsraad op de hoogte van de veelvoudige overtredingen en nalatigheid van Iran.¹⁴⁶

3.2.3 Meer bewijsmateriaal

De zorgen omtrent de aard van het nucleaire programma van Iran bleven, ondanks dat de VN-veiligheidsraad nu dichterbij betrokken raakte bij de kwestie - en de nodige maatregelen nam - bij het agentschap bestaan en in augustus 2007 werd de IAEA-Iran overeenkomst gesloten waarin een plan werd opgesteld om de problemen op te lossen. Indien al die problemen zouden worden opgelost

¹⁴¹ Director General, 'IAEA document: GOV/2004/11, 24 February 2004, 6-7.

¹⁴² Director General, 'IAEA document: GOV/2005/67', 2 September 2005, 5-6.; Samengevat in: Director General, 'IAEA document: GOV/2011/65', 8 November 2011, annex p. 1-3.

¹⁴³ Director General, 'IAEA document: GOV/2011/29', 24 May 2011, 7.

¹⁴⁴ De zogenaamde MIRV-technologie: Multiple Independently targeted Reentry Vehicles. ;Director General, 'IAEA document: GOV/2006/15', 27 February 2006, 8.

¹⁴⁵ Director General, 'IAEA document: GOV/2006/14', 4 February 2006, 2.

¹⁴⁶ Director General, 'IAEA document: GOV/2006/14', 4 February 2006, 2

zou het IAEA zich verder geen zorgen meer hoeven te maken over het nucleaire programma.¹⁴⁷ In de overeenkomst werden onder andere afspraken gemaakt over verdere controles door IAEA-inspecteurs en werd vastgelegd dat Iran schriftelijk vragen van het Atoomagentschap over Irans centrifuges zou beantwoorden. Echter, Iran zorgde ondanks de overeenkomst niet voor de gevraagde transparantie en tussen 2007 en 2010 bleef er dan ook reden voor wantrouwen. Bowen en Brewer noemen naast het uranium-metaal document nog vier punten waardoor de kans op een militaire dimensie toenam.¹⁴⁸ Ten eerste noemen zij Irans onderzoek naar ontploffingssystemen, dat volgende het agentschap ook relevant was voor het tot ontploffing brengen van een nucleair apparaat. Ten tweede noemen zij Irans werk aan de ontwikkeling van de MIRV-technologie voor hun Shahab 2 raket waarvan het IAEA zei dat deze '[will be] able to accommodate a nuclear device.'¹⁴⁹ Iran ontkende deze beschuldiging, maar stond geen bezoek van het agentschap toe om hun claim op de uitsluitend civiele dimensie te bevestigen. Verder noemen Bowen en Brewer eveneens het Green Salt project en tenslotte noemen zij de connecties tussen het nucleaire programma en het leger die de aanwezigheid van een militaire dimensie waarschijnlijker maakt: er kwam bewijs boven tafel dat organisaties betrokken bij het Ministerie van Defensie betrokken waren bij studies naar nucleaire activiteiten en dat bedrijven verbonden aan het ministerie in verband stonden met de productie van nucleair materiaal.¹⁵⁰

Iran beantwoordde geen vragen over de betrokkenheid van het leger, daarnaast informeerde Iran het agentschap niet over een nieuwe nucleaire energiecentrale in Darkhovin en een derde verrijkingfaciliteit bij Qom,¹⁵¹ kondigde het in 2009 aan tien extra verrijkingfaciliteiten te bouwen en liet het in 2010 weten dat zij de technologie met betrekking tot laserverrijking beheersten.¹⁵² In de verrijkingfabriek in Natanz werd in 2010 bovendien een flinke lading laag verrijkt uranium aangetroffen zonder een duidelijk civiel doel: 'The lack of a plausible civil rationale for the production of LEU, and the fact that the current stockpile is more than sufficient to produce two nuclear weapons, if further enriched to around 90 per cent, is a major cause for concern'.¹⁵³ Er werd in Natanz eveneens gewerkt aan de verrijking van uranium tot 20%, wat zorgwekkend was

¹⁴⁷ Communicatie van Iran naar IAEA, 'Understandings of the Islamic Republic of Iran and the IAEA on the Modalities of Resolution of the Outstanding Issues INFCIRC/711', 27 August 2007.

¹⁴⁸ Wyn Bowen and Jonathan Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting' *International Affairs* volume 87, Issue 4 (2011) 923–943, 929-931.

¹⁴⁹ Director General, IAEA document: GOV/2008/15, 26 May 2008, 3–5.

¹⁵⁰ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 930-931.

¹⁵¹ Director General, 'IAEA document: GOV/2008/38, 15 September 2008, 3.

¹⁵² Director General, 'IAEA document: GOV/2010/10', 18 February 2010, 7; Director General, 'IAEA document: GOV/2010/46', 6 september 2010, 5.

¹⁵³ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 926.

aangezien '72% of the effort to produce weapons-grade uranium is accomplished by the time the product is enriched to 3.5%', and 'nine-tenths' by the 20 per cent mark'.¹⁵⁴

Dit alles leidde ertoe dat de zorgen met betrekking tot een mogelijk militaire dimensie bij het Atoomagentschap toenam: '[The Agency is] increasingly concerned about the possible existence in Iran of past or current undisclosed nuclear related activities involving military related organizations'¹⁵⁵. Onder deze activiteiten vielen ook: 'activities related to the development of a nuclear payload for a missile'¹⁵⁶. In het op deze uitspraak volgende rapport werd deze angst bevestigd doordat Iran bezig was geavanceerde centrifuges in de verrijkingsfabriek bij Qon en Natanz te plaatsen en in november verscheen een rapport waarin het IAEA nog schokkender informatie van verschillende soorten bronnen - inclusief intelligence bronnen van lidstaten van het Atoomagentschap- publiceerde. Inspecteurs hadden aantoonbaar bewijs gevonden dat Iran experimenten om een atoombom te maken had uitgevoerd tot 2003 en dat het onderzoek hierna op kleinere schaal en onder een andere naam was doorgegaan.¹⁵⁷ Naast de stijging van de hoeveelheid uranium verrijkt tot 20 procent ontdekte het IAEA nog meer verdachte praktijken die erop wezen dat Iran bezig was met activiteiten die alleen relevant konden zijn voor de ontwikkeling van een nucleair explosief:¹⁵⁸ 'Iran created computer models of nuclear explosions, conducted experiments on nuclear triggers and did advanced research on a warhead that could be delivered by a medium-range missile'¹⁵⁹.

Dezelfde maand nog nam de Raad van Bestuur een resolutie aan waarin zij hun zorgen over de mogelijke militaire dimensie uitten: '[The Board of Governors] expresses deep and increasing concern about the unresolved issues regarding the Iranian nuclear program, including those which need to be clarified to exclude the existence of possible military dimensions'¹⁶⁰. Wederom vroeg het Atoomagentschap in de resolutie betere medewerking aan Iran en volledige transparantie met betrekking tot nucleaire activiteiten.

Praktisch vanaf het begin van de ontdekking van verdachte praktijken stond de kwestie in het teken van non-compliance. In 2003 leek er even een doorbraak te zijn door het Non-Proliferatieregime door de ondertekening van het Additioneel Protocol en de halt op uraniumverrijking, maar deze

¹⁵⁴ Ibidem, 927.

¹⁵⁵ Staff report 'Board of Governors' September Meeting Convened' 12 september 2011, geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/newscenter/news/2011/bog120911.html> (16 april 2013).

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Director General, 'IAEA document: GOV/2011/65', 8 November 2011, Annex 22-24.

¹⁵⁸ Ibidem, 8.

¹⁵⁹ 'The Truth About Iran' *New York Times*, 9 November 2011.

¹⁶⁰ Board of Governors, IAEA document: GOV/2011/69', 18 November 2011, 2.

successen waren van korte duur. Vanaf 2004 werd de relatie van het Atoomagentschap en Iran enerzijds gekenmerkt door het gebrek aan transparantie en medewerking met het IAEA en anderzijds door het voortschrijdende uraniumverrijkingsprogramma. De situatie leek daarnaast weinig te veranderen: het Atoomagentschap bleef continue vragen om meer duidelijkheid omtrent het programma en Iran bleef dit verzoek negeren. Eind 2011 bleek Iran niet alleen in staat te zijn uranium te verrijken tot 20%, maar waren er steeds meer aanwijzingen dat Iran bezig was met de ontwikkeling van een nucleaire capaciteit; ook betreffende deze ontdekkingen toonde Iran weinig interesse het tegendeel te bewijzen

3.3 Onderhandelingen en sancties

Tegenover de harde aanpak die de Verenigde Staten wensten stonden in eerste instantie de ministers van Buitenlandse Zaken van Engeland, Frankrijk en Duitsland (De Europese Unie (E)-3), die in oktober 2003 naar aanleiding van de eerste IAEA-resolutie de dialoog aangingen met de Iraanse autoriteiten en hiermee bijdroegen aan de ondertekening van het Additioneel Protocol en de halt op verrijking van uranium.¹⁶¹ Ook in de Parijs-overeenkomst van november 2004 werd bevestigd dat er een einde zou komen aan de uranium verrijkingspraktijken.¹⁶² Nadat Mahmoud Ahmadinejad in 2005 tot president was gekozen, liepen de onderhandelingen echter snel stuk, aangezien Iran aanstalten maakte de verrijkingspraktijken weer op te pakken en hiermee de afspraken gemaakt in de overeenkomst met de E3 niet nakwam. Dit in combinatie met het gebrek aan medewerking en transparantie leidde er toe dat het IAEA in februari voldoende reden zag de kwestie door te verwijzen naar de VN-veiligheidsraad, die in tegenstelling tot het IAEA-resoluties bij zou kunnen zetten met sancties. In juni 2006 deed de E3, tezamen met China, Rusland en de Verenigde Staten (de E3+3) nieuwe voorstellen zoals handelsovereenkomsten en de vermindering van lopende Amerikaanse sancties, in ruil voor het stoppen van verrijkingsactiviteiten en volledige medewerking met het IAEA.¹⁶³ Aangezien Iran hier wederom weinig interesse in toonde nam de Veiligheidsraad de eerste resolutie (1996) aan, waarin de Veiligheidsraad haar zorgen uitte over dat het IAEA na drie jaar nog steeds de militaire dimensie niet volledig kan uitsluiten. De Raad vroeg Iran alle verdachte activiteiten binnen een maand stil te leggen en verkondigde anders economische en diplomatische

¹⁶¹ 'Statement by the Iranian Government and Visiting EU Foreign Ministers' (21 oktober 2003) Geraadpleegd via: http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeaairan/statement_iran21102003.shtml (11 april 2013).

¹⁶² 'Iran-EU agreement on nuclear programme' (14 November 2004). Geraadpleegd via: http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeaairan/eu_iran14112004.shtml (12 mei 2013).

¹⁶³ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 934.

sancties uit te voeren.¹⁶⁴ Toen dit niet gebeurde volgde Resolutie 1737 in december die eiste dat Iran: 'shall without further delay suspend proliferation-sensitive nuclear activities'¹⁶⁵. Tot die tijd verbood de Veiligheidsraad de bevoorrading van nucleair-gerelateerde technologie en materialen, bevroor het de tegoeden van individuen en bedrijven die in contact stonden met het verrijktprogramma en riep het de lidstaten op melding te geven wanneer een Iraanse overheidsfunctionaris betrokken bij het nucleaire programma hun territorium zou betreden.¹⁶⁶ De aanwezige Iraanse vertegenwoordiger beweerde dat het Iraanse programma vreedzame doeleinden had en dat het daarom niet in was gegaan op deze 'unlawful demand'¹⁶⁷. De vertegenwoordiger stelde dat er sprake was van discriminatie en noemde het een trieste dag voor het non-proliferatieregime, aangezien: 'The Council was imposing sanctions on a member of the Nuclear Non-Proliferation Treaty, which [...] had never attacked or threatened to use force against any United Nations member'¹⁶⁸.

Resolutie 1747 die werd aangenomen op 24 maart 2007 versterkte deze sancties en legde daarnaast een verbod op de Iraanse wapenexport. De vertegenwoordiger van de Verenigde Staten stipte aan dat het niet de intentie van de Raad was staten het recht onder het NPV op een civiel nucleair programma te onthouden. Echter, Iran had een 'deeply troubling signal' uitgezonden naar de internationale gemeenschap door niet in te gaan op het aanbod een oplossing te vinden door middel van onderhandelingen.¹⁶⁹ De Iraanse Minister van Buitenlandse zaken, Manouchehr Mottaki, stelde dat de Veiligheidsraad werd 'abused to take an unlawful, unnecessary and unjustifiable action against the peaceful nuclear programme of the Islamic Republic of Iran, which presents no threat to international peace and security and falls, therefore, outside the Council's Charter-based mandate'¹⁷⁰. Internationale druk en intimidatie zouden volgens Mottaki het Iraanse beleid niet veranderen: 'Even the harshest political and economic sanctions were too weak to coerce the

¹⁶⁴ United Nations Security Council, 'Resolution 1696 (2006) (SC/8792)' Geraadpleegd via:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8792.doc.htm> (18 april 2012).

¹⁶⁵ United Nations Security Council. 'Resoution 1737 (SC/8928)' 23 december 2006.

¹⁶⁶ Ibidem.

¹⁶⁷ Statement Iranian Representative, United Nations Security Council. 'Resolution 1737 (SC/8928)' 23 december 2006

¹⁶⁸ Statement Iranian Representative, United Nations Security Council. 'Resoution 1737 (SC/8928)' 23 december 2006.

¹⁶⁹ Statement American Representative, United Nations Security Council, 'Resolution 1747' (SC/8980) 24 maart 2007

¹⁷⁰ Statement Manouchr Mottaki, United Nations Security Council, 'Resolution 1747' (SC/8980) 24 maart 2007

Iranian nation to retreat from their legal and legitimate demands.¹⁷¹ Dit laatste bleek inderdaad zo te zijn, waardoor de Veiligheidsraad in 2008 de resolutie 1803 aannam, waarbij de economische sancties en het reisverbod werden uitgebreid en aangescherpt. Ook riep de resolutie de lidstaten op om cargo van en naar Iran te controleren.¹⁷² De vertegenwoordiger van Iran legde een soortgelijke verklaring af als de voorgaande keren en voegde hier aan toe dat in de IAEA-rapporten van de afgelopen jaren niets wees op een mogelijke militaire dimensie binnen het nucleaire programma.¹⁷³ In september nam de Veiligheidsraad unaniem nog een resolutie aan waarmee van Iran werd geëist te stoppen met het verrijktprogramma, een eis die Iran opnieuw negeerde.

In 2009 leek er toch vooruitgang te ontstaan toen El Baradei voorstelde dat Iran 1200 kilogram van de bij het Atoomagentschap bekende voorraad laagverrijkt uranium opstuurde naar Rusland en Frankrijk, zodat het daar kon worden omgezet in brandstof voor de onderzoeksreactor in Teheran. Iraanse diplomaten hadden hier in een dialoog met de vijf permanente leden van de VN-Veiligheidsraad en Duitsland (P5+1) in principe mee ingestemd, wat voor de P5+1 een positieve stap was, aangezien er op deze manier een grote voorraad verrijkt uranium uit Iran zou verdwijnen.¹⁷⁴ Echter, Iran accepteerde het voorstel uiteindelijk niet en kwam in plaats daarvan met andere alternatieven die niet voldoende waren voor de P5+1, waardoor de Veiligheidsraad in juni 2010 een resolutie aannam met verdergaande sancties.¹⁷⁵ Het feit dat de resolutie werd aangenomen was positief voor het non-proliferatieregime na de mislukte onderhandelingen. Hoewel hij niet unaniem werd aangenomen, stemden China - Irans belangrijkste handelspartner - en Rusland wel in: staten die voorheen zorgden voor belangrijke obstakels bij de aanpak van Iran.¹⁷⁶ China stemde wel voor de resolutie, maar liet ook doorschemeren dat het in de toekomst niet geheel positief tegen verdergaande sancties zou staan: 'Any actions undertaken must be conducive to stability in the Middle East, must not affect the daily lives of the Iranian people'¹⁷⁷. Wat betreft Rusland was de houding tegenover Iran in de loop der jaren al meer in de richting van de Amerikaanse harde houding verschoven.¹⁷⁸

De sancties van de VN-Veiligheidsraad tegenover Iran waren relatief recent in vergelijking met sancties van de Verenigde Staten, die hun oorsprong vinden in 1979, met de gijzeling op de

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² United Nations Security Council, Resolution 1803 (9268) 3 March 2008

¹⁷³ Statement Iranian representative, ibidem.

¹⁷⁴ P5+1, de permanente vijf leden van de Veiligheidsraad + Duitsland; dezelfde staten als de E3+3. De gebeurtenissen in 2009 worden ook wel onderhandelingen van Genève genoemd: Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 934-935

¹⁷⁵ United Nations Security Council, 'Resolution 1929' (SC/9948) 9 juni 2010

¹⁷⁶ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 936

¹⁷⁷ Statement Chinese Representative, United Nations Security Council, 'Resolution 1929' (SC/9948) 9 juni 2010.

¹⁷⁸ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 937.

Amerikaanse ambassade.¹⁷⁹ In juni 2005 voerde president Bush 'Executive Order 13382' in, waarmee de tegoeden van individuen betrokken bij het programma van massavernietigingswapens werden bevroren.¹⁸⁰ Dingli Shen stelt dat in oktober 2007 de hardste Amerikaanse sancties sinds eind jaren 1970 werden uitgevoerd.¹⁸¹ Washington lanceerde sancties tegen Iraanse banken en de Iraanse Revolutionaire Garde. Dit was de eerste keer dat er sancties tegen buitenlandse gewapende strijdkrachten werden uitgevoerd.¹⁸² Ook worden de Verenigde Staten en Israël er van verdacht het computervirus 'Stuxnet' op Iran te hebben afgevuurd, waardoor eind 2009, begin 2010 bleek dat er vele centrifuges in de verrijkingsfabriek in Natanz beschadigd waren.¹⁸³ Hoewel de Obama-regering in tegenstelling tot de Bush-regering in combinatie met de lopende sancties de dialoog wilde aangaan met Iran over de nucleaire status, bleek begin 2010 dat er geen positieve uitkomst uit de onderhandelingen zou komen. De aandacht van de Verenigde Staten verschoof daardoor van deze 'vreedzame' oplossing weer naar verdergaande sancties om Iran op die manier diplomatiek en economisch te isoleren, zodat er een einde aan het nucleaire programma zou komen.¹⁸⁴ In juli 2010 trad de 'comprehensive Iran Sanctions, Accountability and Divestment Act' (CISADA) in werking, waarmee de 'Iran Sanctions Act' (ISA) van 1996 werd uitgebreid. De ISA zorgde voor discussies tussen de Verenigde Staten en hun bondgenoten, aangezien de Verenigde Staten buitenlandse bedrijven die handelden met de Iraanse energiesector strafte. Door de ISA zetten de Verenigde Staten buitenlandse bedrijven voor de keuze door ofwel gebruik te maken van de Iraanse markt, ofwel van de grotere Amerikaanse markt.¹⁸⁵

Met de CISADA werd getracht Irans bekwaamheid in het produceren of importeren van benzine aan banden te leggen, terwijl Iran hiervoor juist sterk afhankelijk was van de import. Want hoewel Iran een grote olieleverancier is, heeft het zelf niet voldoende capaciteit om die olie ook om te zetten in benzine; de maatregel had dan ook als effect dat de verkoop van benzine sterk terug

¹⁷⁹ 'Factbox: Sanctions imposed on Iran' *Reuters* (22 November 2011) Geraadpleegd via: <http://www.reuters.com/article/2011/11/22/us-iran-sanctions-fb-idUSTRE7AL11K20111122> (21 mei 2013).

¹⁸⁰ George W. Bush, 'Executive order 13382, 'Blocking property of weapons of Mass Destruction Proliferation and their supporters', juli 1 2005.

¹⁸¹ Dingli Shen, 'Can Sanctions Stop Proliferation?', *The Washington Quarterly*, Volume 31, Number 3 (2008), 89-100, 92.

¹⁸² Shen, 'Can Sanctions Stop Proliferation?', 92

¹⁸³ David Albright, Paul Brannan and Christina Walrond, 'Did Stuxnet take out 1,000 centrifuges at the Natanz enrichment plant?' Institute for Science and International Security, 22 Dec. 2010, <http://www.isis-online.org/isis-reports/detail/did-stuxnet-take-out-1000-centrifuges-at-the-natanz-enrichment-plant/>

¹⁸⁴ 'Iran Sanctions and Their Effects', *International Debates*, Volume 8, Issue 9 (2010), 12-24.

¹⁸⁵ *Ibidem*, 12-24.

liep.¹⁸⁶ Daarnaast werden er door de CISADA nog meer maatregelen ingevoerd met betrekking tot de al zeer beperkt bestaande handel met de Verenigde Staten en legde het de handel van Iran met staten die onderzoek naar massavernietigingswapen-technologie deden aan banden.¹⁸⁷ In tegenstelling tot de invoering van de ISA zaten de Amerikaanse bondgenoten nu meer op één lijn met de Verenigde Staten wat bleek uit een serie sancties gericht op de financiële en energiesector van Iran; door de Europese Unie in juli 2010 en door Japan in Zuid-Korea in september 2010.¹⁸⁸ Echter, Shen wijst erop dat de toename van sancties vanuit het non-proliferatieregime aangeeft dat de beoogde doelstelling bij lange na niet bereikt werd.¹⁸⁹

3.4 Nuclear Hedging: militaire dimensie op de loer?

In tegenstelling tot de directeur-generaal van het IAEA die pas in november 2011 voor het eerst uitsprak dat er sprake was van een militair nucleair programma, hadden verschillende lidstaten eerder al weinig problemen hier uitspraak over te doen. De Verenigde Staten vonden het verbergen van faciliteiten om uranium te verrijken alleen al een heldere aanwijzing dat Iran bezig was met het produceren van kernwapens en dus in overtreding was met het NPV.¹⁹⁰ De Verenigde Staten waren er in 2002 dan ook al voorstander van dat het dossier van het Atoomagentschap werd overgedragen door de VN-Veiligheidsraad, zodat Iran gestraft kon worden voor de overtredingen van het NPV. Ook de Europese bondgenoten raakten hier langzaam maar zeker van overtuigd. Zo verklaarde Duitse Minister van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer in mei 2006 dat er geen twijfel meer bestond over Irans ambitie om te beschikken over de bekwaamheid van het fabriceren van kernwapens.¹⁹¹ En gingen de zogenaamde P3, de Verenigde Staten, Frankrijk en Engeland, nog verder: 'Iran is actively pursuing the weapons, not just the capability'.¹⁹²

John Carlson stelt dat Iran volgens het NPV zoals het zelf constant beweert inderdaad recht heeft op het ontwikkelen van nucleaire energie, maar dat de kwestie ingewikkelder wordt door het gebrek aan medewerking: 'Iran cannot claim rights under a treaty it has itself violated, at least until

¹⁸⁶ 'Shell levert Iran geen benzine meer' *Trouw* (12 maart 2003). Geraadpleegd via: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1094184/2010/03/12/Shell-levert-Iran-geen-benzine-meer.dhtml> (24 mei 2013).

¹⁸⁷ Kenneth Katzman, 'Iran Sanctions' *Congressional Research Service*, April 4, 2011 (Summary).

¹⁸⁸ 'Iran Sanctions and Their Effects', 12-24.

¹⁸⁹ Shen, 'Can Sanctions Stop Proliferation?', 92.

¹⁹⁰ Kibaroglu 'Iran's nuclear ambitions from a historical perspective and the attitude of the West', 237.

¹⁹¹ Joschka Fisher, 'The Case for Bargaining with Iran', *Washington Post*, 29 May 2006.

¹⁹² Mark Fitzpatrick, 'Assessing Iran's nuclear programme', *Survival: Global Politics and Strategy*, Volume 48, Number 3 (2006), 5-26, 5.

the violation is satisfactorily resolved¹⁹³. Want hoewel Artikel IV van het NPV niet specifiek een bepaalde manier beschrijft hoe er gebruik van nucleaire energie gemaakt mag worden, maar eerder het algemene recht op nucleaire energie, mag artikel II met een dergelijk programma niet worden overtreden. Onder Artikel II heeft Iran als niet-kernwapenstaat beloofd geen kennis met betrekking tot de fabricatie van nucleaire wapens aan te nemen. Het feit dat Iran dus in deze zin wel degelijk de regels overtreden heeft, maakt dat het non-proliferatieregime bang is geworden voor 'Nuclear Hedging'¹⁹⁴. Ariel Levite beschrijft 'Nuclear Hedging' als een nationale strategie die de optie voor het relatief snel kunnen ontwikkelen van nucleaire wapens openhoudt, of in ieder geval doet voorkomen dat die optie aanwezig is: 'In its most advanced form nuclear hedging involves nuclear fuel-cycle facilities capable of producing fissionable materials (by way of uranium enrichment and/or plutonium separation), as well as the scientific and engineering expertise both to support them and to package their final product into a nuclear explosive charge'¹⁹⁵. Volgens Bowen en Brewer waren er drie aanwijzingen die erop wezen dat Iran bezig was met 'Nuclear Hedging'.¹⁹⁶ Ten eerste gebruikte Iran de handtekening onder het NPV voor de ontwikkeling van een productiecapaciteit van splijtbaar materiaal en verklaarde het al sinds 2002 dat deze ontwikkeling uitsluitend voor civiele doeleinden bedoeld was. Ten tweede werd er sinds 2002 maar gedeeltelijk aan de wensen van het IAEA voldaan en ten derde leek het erop dat Iran bezig was geweest met nucleair werk dat uitsluitend militaire doeleinden ten goede kon komen, zoals de ontwikkeling van kernkoppen bedoeld om op raketten te plaatsen. Laatstgenoemde aanwijzing werd bekrachtigd doordat het leger een centrale rol speelde in het militaire programma.¹⁹⁷

Uit Amerikaanse intelligence-bronnen, kwamen enerzijds aanwijzingen naar voren dat er geen sprake was van een militaire dimensie, terwijl anderzijds ook aanwijzingen van 'Nuclear Hedging' terug kwamen. In 2005 noemde intelligence-organisaties de militaire dimensie in 2005 nog waarschijnlijk, maar in 2007 werd gesteld dat hier geen sprake van was. Zoals het Atoomagentschap in 2011 ontdekte dat er tot 2003 aan een militair wapenprogramma gewerkt was, kwam dit ook al terug in een Amerikaans intelligence-rapport in 2007: 'We assess with high confidence that until fall 2003, Iranian military entities were working under government direction to develop nuclear

¹⁹³ John Carlson, Iran nuclear issue - considerations for a negotiated outcome, *Institute for Science and International Security* (4 November 2011), 2. Geraadpleegd via: http://www.isisnucleariran.org/assets/pdf/Carlson_Iran_deal_4November2011.pdf (21 mei 2013).

¹⁹⁴ Ibidem, 2.

¹⁹⁵ Ariel E. Levite, 'Never say never again: nuclear reversal revisited', *International Security* Volume 27, Number 3, (Winter 2002–2003), 69.

¹⁹⁶ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 924.

¹⁹⁷ Ibidem, 924.

weapons'¹⁹⁸. In tegenstelling tot de bevindingen van het Atoomagentschap kwam uit het Intelligence rapport alleen naar voren dat Iran met het wapenprogramma gestopt was omdat het in 2003 in de internationale schijnwerpers kwam te staan. Op het rapport kwam veel kritiek. Verschillende intelligence-bureaus beweerden dat het programma wel degelijk was voortgezet na 2003 en ook andere bronnen reageerden afkeurend: 'Many conservative foreign policy experts criticized the 2007 report as inaccurate and for undermining efforts by some U.S. and Israeli officials to build support for harsher sanctions against Iran or for a military strike against Iranian nuclear facilities'¹⁹⁹. Ook werd in het rapport geconstateerd dat de reden voor het stoppen van het programma waarschijnlijk internationale druk was: een 'positieve' ontdekking, aangezien dit er op wees dat Iran wellicht meer dan tot dan toe werd aangenomen reageerde op internationale druk.²⁰⁰ Dit is opvallend aangezien Iran zich weinig van de verschillende sancties aantrok. Ondanks deze omstrede 'positieve' constatering kwam uit het rapport naar voren dat Iran waarschijnlijk ergens tussen 2010 en 2015 wel voldoende technische capaciteit zou bezitten om hoogverrijkt uranium geschikt voor een kernwapen te ontwikkelen. In het rapport werd daarnaast met 'high confidence' geconcludeerd dat Iran 'has the scientific, technical and industrial capacity eventually to produce nuclear weapons if it decides to do so'²⁰¹. In een update van het rapport daterend uit 2011 werd vrijwel hetzelfde geconcludeerd, alleen dan was het vermoeden dat Iran over de capaciteit beschikte toegenomen. Maar nog steeds bleef het aan de Iraanse politiek een beslissing te nemen. Verontrustend uit het rapport van 2011 was volgens Hosenhall met name dat Iraanse leiders ergens tussen 2007 en 2010 interne discussies wat betreft het wel of niet ontwikkelen van een kernwapen hadden hervat.²⁰²

3.5 Een effectief regime?

Hoewel voorstanders van een preventieve aanval op Irans kerncentrales ervan overtuigd zijn dat het nucleaire programma van Iran hierdoor vertraagd wordt al dan niet helemaal zou verdwijnen, is dit vooralsnog niet gebeurd.²⁰³ Niet alleen is het de vraag of deze voorspelling inderdaad uit zou komen,

¹⁹⁸ National Intelligence Council, 'Iran: nuclear intentions and capabilities', 2007. 6. Geraadpleegd via: http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/international/20071203_release.pdf (17 april)

¹⁹⁹ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 53; Mark Hosenhall, 'U.S. intelligence: Iran leaders reopened nuke debate' *Reuters* (17 February 2011), <http://www.reuters.com/article/2011/02/17/us-iran-usa-nuclear-idUSTRE71G7YO20110217> (23 april)

²⁰⁰ Bowen and Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting', 53.

²⁰¹ *Ibidem*, 8.

²⁰² Hosenhall, 'U.S. intelligence: Iran leaders reopened nuke debate'.

²⁰³ William J. Broad, 'How to Help Iran Build a Bomb' *New York Times* (28 september 2012) Geraadpleegd via: http://www.nytimes.com/2012/09/30/sunday-review/how-to-help-iran-build-a-bomb.html?ref=iran&_r=0 (2 mei 2013).

ook is de internationale gemeenschap wat dit betreft voorzichtiger geworden naar aanleiding van de Irak-oorlog: Een oorlog begonnen door de aanwezigheid van massavernietigingswapens die er uiteindelijk niet waren. In het geval van Iran is het tot op heden de vraag of Iran daadwerkelijk de beschikking heeft over de wapens, hoewel de contouren van een militaire dimensie binnen het programma in de loop der jaren steeds zichtbaarder zijn geworden. Waar het nucleaire programma van Iran voor de Islamitische revolutie nog op steun vanuit het non-proliferatieregime kon rekenen, keren zelfs handelspartners China en Rusland zich langzamerhand tegen de Republiek.

De Sjah zorgde voor de ondertekening van het NPV en de IAEA-safeguard overeenkomst en stelde voor om van het Midden-Oosten een Nucleaire Wapenvrije Zone te maken. Ondanks de onthullingen van de oppositiegroep in 2002 leek ook het 'nieuwe' Iran in het begin van de beschreven periode niet geheel onwelwillend: Eind 2003 werd het Additioneel Protocol van het Atoomagentschap getekend en werd met de E-3 overeengekomen dat het uraniumverrijkingsprogramma werd stopgezet. Echter, het Additioneel Protocol werd niet geratificeerd en in 2005 werden plannen gemaakt de verrijkingsactiviteiten weer op te pakken. Hierop volgde een periode van non-compliance en sancties. Iran stond inspecties van het Atoomagentschap toe, maar niet aan alle faciliteiten; beantwoordde vragen, maar lang niet alle vragen. Door de beperkte medewerking van Iran, was het dan ook niet verwonderlijk dat het wantrouwen met betrekking tot het nucleaire programma toenam, ondanks dat Iran bleef volhouden dat het programma uitsluitend voor civiele doeleinden bedoeld was.

De claim op het puur civiele programma kwam achtereenvolgens in 2007 en 2011 verder onder vuur te staan. Het Amerikaanse intelligence-rapport van 2007 vermeldde dat er wel degelijk aan een militaire dimensie gewerkt was, ook al was deze in 2003 stopgezet en het IAEA stelde in 2011 zelfs dat ditzelfde programma na 2003 onder een andere naam was voortgezet. Dit in combinatie met uraniumverrijkingspraktijken die verder gingen dan het verrijkniveau noodzakelijk voor een civiel programma en andere werkzaamheden die in verband gebracht konden worden met nucleaire wapens, wezen er op dat Iran wel degelijk in staat was een wapen te produceren. Aangezien ook sancties weinig invloed leken te hebben begon het erop te lijken dat het non-proliferatieregime steeds minder grip op de zaak kreeg. Dit was verontrustend aangezien zowel het IAEA als intelligence-bronnen erop wezen dat Iran slechts een politieke beslissing verwijderd was van de nucleaire status.

Ook na 2011 bleef het regime zich inzetten om controle te krijgen over het nucleaire programma van Iran. Begin april 2013 liepen onderhandelingen tussen de P5+1 met Iran voor de zoveelste keer stuk. Door de aanwijzingen van 'Nuclear Hedging' wilden de verdedigers van non-

proliferatie dat Iran zou stoppen met het verrijgingsprogramma. Eigenlijk is er dus niet veel veranderd sinds het moment dat Irans non-compliance aan het licht kwam in 2002. Het regime wil opheldering en een halt op uraniumverrijking, terwijl Iran zich blijft beroepen op het recht op civiele nucleaire energie onder het NPV. De afgelopen jaren is gebleken dat het niet gemakkelijk, dan wel onmogelijk is bruggen te slaan tussen deze twee verschillende opvattingen. Als de aanwijzingen van het regime kloppen en Iran inderdaad op de rand staat een nucleaire macht te worden, is het de vraag of er gebruik wordt gemaakt van de juiste aanpak. Vanuit het regime bekeken is Iran een 'rogue state', een gevaarlijke, of roekeloze staat waar kernwapens ver van vandaan moeten blijven. Echter, is het dan wel zo verstandig om Iran steeds verder te isoleren en te vragen te stoppen met het verrijgingsprogramma tot een militaire dimensie is uitgesloten? Afgevraagd kan worden of het regime niet milder zou moeten zijn met sanctionering; *juist* omdat het er praktisch van overtuigd is dat Iran op korte duur in staat is een kernwapen te fabriceren en *juist* omdat het een 'rogue state' is, die als kernmacht in spe maar beter een vriend dan een vijand kan zijn.

Conclusie

In de zomer van 2012 werd het artikel 'Why Iran Should Get The Bomb' van de hand van de grote voorvechter van proliferatie Kenneth Waltz gepubliceerd.²⁰⁴ Hij borduurde hiermee voort op zijn bekende betoog 'More may be better' uit 1981 waarin hij stelde dat de verspreiding van nucleaire wapens stabiliteit tot gevolg zou hebben. Als Waltz zijn zin krijgt zou dit een tegenslag voor het non-proliferatieregime betekenen en loopt de ledenteller van het NPV terug van 189 naar 188. Initiatieven om proliferatie te stimuleren zijn echter schaars in tegenstelling tot de talloze initiatieven die zijn genomen het non-proliferatieregime te versterken. De belangrijkste doelstelling van het internationale regime is het voorkomen van de verspreiding van nucleaire wapens. Door het stelsel van verdragen en afspraken en de consequenties die hieraan verbonden zijn bij de overtreding hiervan wil het regime eventuele nucleaire ambities van niet-kernwapenstaten indammen. De centrale vraag van deze thesis is in hoeverre het regime succesvol is in het behalen van deze doelstelling. Op papier functioneert het regime redelijk naar behoren: het universaliteitsgehalte van het NPV is ongekend, het grootste deel van de niet-kernwapenstaten is ook bij belangrijke andere verdragen aangesloten en het aantal Nucleaire Wapenvrije Zones is toegenomen. Daartegenover staan de gevallen van non-compliance, de sancties die het regime nodig heeft gehad om de doelstelling kracht bij te zetten, de noodzaak militair in te grijpen in Irak en als toppunt het terugtrekken van Noord-Korea uit het NPV. Dit alles maakt dat de houdbaarheid van het regime in twijfel kan worden getrokken.

Toch blijft het regime vasthouden aan de gedachte dat verspreiding van kernwapens de wereld onstabiel en onveiliger maakt. Voorstanders van het regime stellen dan ook dat er alles aan gedaan moet worden om het regime te versterken. Het NPV reflecteert het succes van het regime gezien het universaliteitsgehalte en dit moet zo hoog mogelijk gehouden worden. Ook moeten de dwarsliggers van het regime nauw betrokken worden bij het regime, hetgeen bijvoorbeeld is gebeurd met de overeenkomst tussen India en de Verenigde Staten. Het NPV kan daarnaast versterkt worden door kritisch te kijken naar bepaalde artikelen. Allereerst zorgt artikel X - de mogelijkheid uit het regime te stappen - ervoor dat een niet-kernwapenstaat van de voordelen die een regime-lid heeft gebruik kan maken, zolang het niet in staat is of geen behoefte heeft nucleaire wapens te fabriceren. Zodra de staat in kwestie wel deze behoefte en middelen heeft kan het - in theorie - zonder bezwaren uit het NPV stappen. Daarnaast kent Artikel IV het recht op vreedzaam gebruik van kernenergie toe aan een niet-kernwapenstaat, waardoor de ontwikkeling van nucleaire

²⁰⁴ Kenneth N. Waltz, 'Why Iran should get the bomb', *Foreign Affairs* (summer 2012).

technologie voor militaire doeleinden toegankelijker wordt. Echter, het recht op nucleaire technologie is juist een belangrijk aspect dat de niet-kernwapenstaten in ruil voor het behoud van hun status krijgen. Een civiel nucleair programma kan een belangrijke bijdrage leveren aan onder andere de energicyclus en door niet-kernwapenstaten dit recht te ontzeggen zou de verhouding tussen de nucleaire wapenstaten en de staten zonder nucleaire wapens nog schever worden. In het geval van Iran zou een dergelijk verbod de ontwikkeling van een militair nucleair programma eerder waarschijnlijker maken, aangezien Iran al veel geld heeft gestoken in het programma en zouden daarnaast de voordelen van een kernwapenstaat - en dus de ambitie van niet-kernwapenstaat om de nucleaire status te behalen - alleen maar toenemen.

Tegenstanders van het regime zijn van mening dat het regime dusdanig onder vuur staat dat proliferatie op den duur niet tegen te houden is. Het regime slaagt er niet in volledige grip op non-proliferatie te houden, wat niet verwonderlijk is aangezien er niet voldoende tegenover staat om de niet-nucleaire status te behouden. De belofte van de kernwapenstaten om de nucleaire wapenwedloop te beëindigen met als eindstreep algehele ontwapening in ruil hiervoor lijkt niet hoog op de agenda te staan van het regime. Overigens, als niet-kernwapenstaten hun verplichtingen niet na komen hangen er al snel sancties boven hun hoofd, maar als kernwapenstaten geen vastberadenheid tonen met betrekking tot ontwapening, volgen er geen consequenties. Hiernaast bevestigt de overeenkomst tussen de Verenigde Staten en India juist dat de nucleaire status uiteindelijk geaccepteerd wordt en is het Irak-fiasco eveneens een voorbeeld waardoor nucleaire ambities alleen maar groter worden. De motivatie voor Iran om wel kernwapens te produceren kan hierdoor beïnvloed worden. Namelijk, 'rogue states' zoals Irak en Afghanistan zonder kernwapens zijn door de Amerikanen aangevallen, terwijl 'rogue states' met kernwapens - Pakistan en Noord-Korea - niet zijn aangevallen.

De elf jaar slepende Iraanse kwestie en de onmacht van het regime dit op te lossen suggereert dan ook dat Irans nucleaire ambities niet meer te remmen zijn en dat op den duur Waltz' visie op een veilige wereld realistischer is dan Obama's 'Nuclear Zero'. Het non-proliferatieregime heeft zijn verdiensten en maakt proliferatie inderdaad moeilijker en de weg naar de ontwikkeling van een wapen langer. Gemotiveerde staten zijn uiteindelijk echter niet of moeilijk tegen te houden en dat komt juist voornamelijk door de oorspronkelijke machtsverhoudingen binnen het regime. Als het regime nucleaire ambities wil beperken moet er een aantrekkelijk tegenaanbod zijn en dat is niet de onrealistische belofte de wapenwedloop te beëindigen. Gezien het prestige dat het bezit van kernwapens lijkt uit te stralen, zullen de kernwapenstaten niet snel tot totale ontwapening overgaan, maar kan er wellicht wel gekeken worden of er niet meer initiatieven kunnen komen om niet-kernwapenstaten tegemoet te komen, bijvoorbeeld in de vorm van verdergaande ontwapening.

Hoewel Obama in Berlijn in juni 2013 nieuwe ontwapeningsinitiatieven presenteerde betekent dit niet direct dat deze plannen ook daadwerkelijk uitgevoerd zullen worden. Hij kondigde aan een derde van de direct inzetbare nucleaire wapens te vernietigen en met Rusland te onderhandelen over verdere inkrimping van het arsenaal. Daarnaast wil hij de vermindering van de tactische wapens op Europees grondgebied bespreken, de ratificatie van het 'Comprehensive Test Ban Treaty' stimuleren en onderhandelingen starten over de creatie van een verdrag dat de productie van splijtbaar materiaal aan banden legt.²⁰⁵ Hoewel dit wel degelijk het soort initiatieven zijn waaruit blijkt dat de kernwapenstaten ijverig zijn zich ook aan hun kant van de afspraak te houden, gaf Obama geen tijdsindicatie van wanneer dit allemaal moet gaan plaatsvinden en ligt de nadruk wel heel erg op 'onderhandelingen'. Hierdoor valt het te betwijfelen of deze grote woorden ook in daden zullen worden omgezet, terwijl dergelijke daden er juist voor kunnen zorgen dat de relatie tussen de niet-kernwapenstaten en de wel-kernwapenstaten gelijk wordt getrokken.

Duidelijk is dat het non-proliferatieregime niet zo sterk is als de universaliteit laat doorschemeren en dat in het kader van het nastreven van de doelstelling het regime van binnenuit veranderd moet worden in plaats van het aantal initiatieven op het gebied van non-proliferatie te vergroten zonder dat de huidige machtsverhoudingen worden veranderd. Een meer op gelijkheid berustende verhouding kan er voor zorgen dat de weg naar verdere proliferatie verlengd wordt, aangezien nucleaire ambities hierdoor worden ingedamd en zou daarom een belangrijk agendapunt moeten worden op de NPV herzieningsconferenties. Zolang dit niet gebeurt, is het wellicht zo vreemd nog niet om het meer realistische beeld van verdere proliferatie te omarmen en wie weet blijkt dat meer - zoals Waltz al in 1981 betoogde - inderdaad beter is.

²⁰⁵ Obama, Barack, 'Transcript of Obama's speech in Berlin' 19 juni 2013.

Bibliografie

'Conclusion of Additional Protocols: Status as of 9 April 2013' Geraadpleegd via:

http://www.iaea.org/safeguards/documents/AP_status_list.pdf (15 mei 2013).

'Fact sheets: IAEA Safeguards Overview: Comprehensive Safeguards Agreements and Additional Protocols' Geraadpleegd via:

http://www.iaea.org/Publications/Factsheets/English/sg_overview.html (13 mei 2012).

'Factbox: Sanctions imposed on Iran' Reuters (22 November 2011) Geraadpleegd via:

<http://www.reuters.com/article/2011/11/22/us-iran-sanctions-fb-idUSTRE7AL11K20111122> (21 mei 2013).

'Het nucleaire non-proliferatieregime: Het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak' Adviesraad Internationale Vraagstukken, No. 47 (Januari 2006).

'IAEA Safeguards: Stemming the Spread of Nuclear Weapons' International Atomic Energy Agency (Oktober 2002).

'IAEA Statute' 23 Februari 1989, Geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/About/statute.html> (18 mei 2013).

'Iran-EU agreement on nuclear programme' (14 November 2004). Geraadpleegd via:

http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeairan/eu_iran14112004.shtml (12 mei 2013).

'Iran Sanctions and Their Effects', *International Debates*, Volume 8, Issue 9 (2010), 12-24.

'Naar een Veelzijdig Nonproliferatie Beleid' *Adviesraad Vrede en Veiligheid* (1993).

'Natanz enrichment plant?' *Institute for Science and International Security* (22 Dec. 2010)

Geraadpleegd via: <http://www.isis-online.org/isis-reports/detail/did-stuxnet-take-out-1000-centrifuges-at-the-natanz-enrichment-plant/> (27 april 2013).

'NPT Comprehensive Safeguards Agreements: Overview of Status Current Status as of 9 April 2013'.
Geraadpleegd via: http://www.iaea.org/Publications/Factsheets/English/nptstatus_overview.html
(15 mei 2013).

'Nuclear Posture Review' *Department of Defense* (6 April 2010) Geraadpleegd via:
<http://www.webcitation.org/6FY0OI07H> (10 mei 2013)

'Nuclear Weapon Free Zones' *UNODA*, Geraadpleegd via:
<http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NWFZ.shtml> (14 mei 2013).

'Statement by the Iranian Government and Visiting EU Foreign Ministers' (21 oktober 2003)
Geraadpleegd via: http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeairan/statement_iran21102003.shtml
(11 april 2013).

'Shell levert Iran geen benzine meer' *Trouw* (12 maart 2003). Geraadpleegd via:
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1094184/2010/03/12/Shell-levert-Iran-geen-benzine-meer.dhtml> (24 mei 2013).

'Status of signature and ratification', geraadpleegd via: <http://www.ctbto.org/the-treaty/status-of-signature-and-ratification/> (15 mei 2013).

'The Acheson-Lilienthal & Baruch Plans, 1946' *U.S. Department of State: Office of the Historian*,
Geraadpleegd via: <http://history.state.gov/milestones/1945-1952/BaruchPlans> (1 mei 2013).

'The Nuclear Suppliers Group (NSG) at a Glance' *Arms Control Association* (May 2006).
Geraadpleegd via: <http://www.armscontrol.org/system/files/NSG.pdf> (14 mei 2013).

'The Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons (NPT)' Geraadpleegd via:
<http://www.un.org/en/conf/npt/2005/npttreaty.html> (20 mei 2013).

'The Truth About Iran' *New York Times*, 9 November 2011.

'Timeline of Irans Nuclear Programme' *New York Times (Updated 18 April 2013)*. Geraadpleegd via: http://www.nytimes.com/interactive/2013/03/20/world/middleeast/iran-nuclear-timeline.html?_r=0/#time243_7213 (5 juni 2013).

'Towards a nuclear-weapon-free world: accelerating the implementation of nuclear disarmament commitments' (12 januari 2010) Geraadpleegd via: [https://gafce.un.org/UNODA/vote.nsf/e9e05f9ef74d8c7f05256705006e0a60/9abbe21a495a072c852576aa00718211/\\$FILE/A%20RES%2064%2057.pdf](https://gafce.un.org/UNODA/vote.nsf/e9e05f9ef74d8c7f05256705006e0a60/9abbe21a495a072c852576aa00718211/$FILE/A%20RES%2064%2057.pdf) (21 mei 2013).

Acton, James M., 'Is China Changing Its Position on Nuclear Weapons?' *The New York Times* (April 18 2013). Geraadpleegd via: http://www.nytimes.com/2013/04/19/opinion/is-china-changing-its-position-on-nuclear-weapons.html?pagewanted=all&_r=0 (15 mei 2013).

Albright, David, Brannan, Paul and Walrond, Christina 'Did Stuxnet take out 1,000 centrifuges at the Bahgat, Gawdat 'Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran' *Iranian Studies*, volume 39, number 3, (2006), 307-327.

Bengali, Shashank, 'Obama announces new sanctions on Iran' *Los Angeles Times* (3 juni 2013).

Board of Governors, IAEA document: GOV/2011/69', 18 November 2011.

Bourd of governors, 'IAEA document: GOV/2003/69', 12 September 2003.

Broad, William J., 'How to Help Iran Build a Bomb' *New York Times* (28 september 2012)
Geraadpleegd via: http://www.nytimes.com/2012/09/30/sunday-review/how-to-help-iran-build-a-bomb.html?ref=iran&_r=0 (2 mei 2013).

Bush, George W., 'Executive order 13382, 'Blocking property of weapons of Mass Destruction Proliferation and their supporters', juli 1 2005.

Carlson, John, 'Iran nuclear issue - considerations for a negotiated outcome', *Institute for Science and International Security* (4 November 2011).

Charter of the United Nations 'CHAPTER VII: Action with respect to threats to the peace, breaches of the peace and acts of aggression, article 41, 42'. Geraadpleegd via:

<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> (13 mei 2013).

Clemets, Kevin P. and Ghais, Suzanne, 'Nuclear weapons-free zones', *Peace Review*, Volume 9, Number 3 (1997), 163-169.

Communicatie van Iran naar IAEA, 'Understandings of the Islamic Republic of Iran and the IAEA on the Modalities of Resolution of the Outstanding Issues INFCIRC/711', 27 August 2007.

Cortright, David, 'The New Nuclear Danger', *America Magazine* (11 December 2006), 18-22.

De Santana, Harrington, The Strategy of Non-proliferation: Maintaining the Credibility of an Incredible Pledge to Disarm', *Millennium - Journal of International Studies*, Volume 40, Number 3 (2011).

Director General, 'IAEA document: GOV/2004/11, 24 February 2004.

Director General, 'IAEA document: GOV/2004/83', 15 november 2004.

Director General, 'IAEA document: GOV/2005/67', 2 September 2005

Director General, 'IAEA document: GOV/2006/14', 4 February 2006.

Director General, 'IAEA document: GOV/2006/15', 27 February 2006.

Director General, 'IAEA document: GOV/2008/38, 15 September 2008.

Director General, 'IAEA document: GOV/2010/10', 18 February 2010.

Director General, 'IAEA document: GOV/2010/46', 6 September 2010.

Director General, 'IAEA document: GOV/2011/29', 24 May 2011.

Director General, 'IAEA document: GOV/2011/65', 8 November 2011.

Director General, IAEA document: GOV/2008/15, 26 May 2008.

Eisenhower, Dwight, 'Atoms for Peace' (8 december 2003) Geraadpleegd via:

http://www.eisenhower.archives.gov/research/online_documents/atoms_for_peace/Binder13.pdf
(13 mei 2013).

Erdrink, Thomas, 'Ayatollah Says Iran Will Control Nuclear Aims New York Times (16 february 2013).

Fisher, Joschka, 'The Case for Bargaining with Iran', *Washington Post*, 29 May 2006.

Fitzpatrick, Mark, 'Assessing Iran's nuclear programme', *Survival: Global Politics and Strategy*,
Volume 48, Number 3 (2006), 5-26.

Gavin, Francis, 'Same As It Ever Was: Nuclear Alarmism, Proliferation, and the Cold War'
International Security, Volume 34, Issue 3, (winter 2009) 7-37.

General Conference, 'IAEA document GC(53)/RES/16' September 2009.

Goldblat, Josef, 'The Non-Proliferation Treaty: How to Remove the Residual Threats' Unidir Research
paper Nr. 13 (1992).

Gupta, Amit, 'After the Bomb: U.S. Policy toward Nuclear South Asia', *Mediterranean Quarterly* (1
april 1999).

Hosenhall, Mark, 'U.S. intelligence: Iran leaders reopened nuke debate' Reuters (17 February 2011),
<http://www.reuters.com/article/2011/02/17/us-iran-usa-nuclear-idUSTRE71G7YO20110217> (23
april 2013).

IAEA and Iran 'Statement by the Iranian Government and Visiting EU Foreign Ministers' (21 octobre
2003)geraadpleegdvia:

http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeaيران/statement_iran21102003.shtml (13 april 2013)

IAEA document 'INFCIRC/254', februari 1978.

IAEA document 'INFCIRC/539/Rev.5' 4 December 2012.

IAEA Staff report, 'Nuclear-Weapon Free Zone in Central Asia' Geraadpleegd via:
<http://www.iaea.org/newscenter/news/2009/canwftreaty.html> (15 mei 2013).

Johnson, Rebecca, 'Rethinking the NPT's role in security:2010 and beyond', *International Affairs*, Volume **86**, Number 2 (2010) 429–445.

Karl, David J., 'Proliferation Pessimism and Emerging Nuclear Powers' *International Security*, Volume 21, Number 3, (Winter 1996/97), 87-119.

Katzman, Kenneth Katzman, 'Iran Sanctions' *Congressional Research Service*, April 4, 2011.

Kibaroglu, Mustafa, 'Iran's nuclear ambitions from a historical perspective and the attitude of the West', *Middle Eastern Studies*, volume 43, issue 2 (2007) 223-245.

Levite, Ariel E., 'Never say never again: nuclear reversal revisited', *International Security* Volume 27, Number 3, (Winter 2002–2003).

Lucas, Scott 'Iran Analysis: 5-Point Beginner's Guide to Today's Nuclear Talks' EA Iran, Middle East and Iran (5 april 2013) Geraadpleegd via: <http://www.enduringamerica.com/home/2013/4/5/iran-analysis-5-point-beginners-guide-to-todays-nuclear-talk.html> (25 maart 2013).

Lüdeking, Rüdiger, 'Renewing the Bargain' *Arms Control Association* (April 2010) Geraadpleegd via:
http://www.armscontrol.org/act/2010_04/Ludeking (15 mei 2013).

Lundestad, Geir, *The United States and Western Europe Since 1945* (Oxford 2003).

Maddock, Shane J., 'Nuclear nonproliferation policy and the maintenance of American Hegemony', in: Shane J. Maddock, *The Nuclear Age* (Boston, New York 2001).

Medalia, Jonathan, 'Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty: Background and Current Developments' *Congressional Research Service* (February 2013). Geraadpleegd via: <http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33548.pdf> (14 mei 2013).

Nasr, Vali, 'Why Iran May Be Ready to Deal' *The New York Times* (18 March 2013).

National Intelligence Council, 'Iran: nuclear intentions and capabilities', 6. Geraadpleegd via: http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/international/20071203_release.pdf (17 april).

Obama, Barack, 'Prague Speech on Nuclear Weapons' 9 juni 2009. Geraadpleegd via: http://www.huffingtonpost.com/2009/04/05/obama-prague-speech-on-nu_n_183219.html (15 mei 2013).

Obama, Barack, 'Transcript of Obama's speech in Berlin' 19 juni 2013. Geraadpleegd via: <http://blogs.wsj.com/washwire/2013/06/19/transcript-of-obamas-speech-in-berlin/>

Pilat, Joseph F., 'The end of the NPT regime' *International Affairs*, Volume **83**, Number 3 (2007) 469–482.

Potter, William C. , 'India and the new look of U.S. Nonproliferation Policy', *The Nonproliferation Review*, volume 12, number 2 (2005) 343-354.

Potter, William, Lewis, Patricia, Mukhatzhanova, Gaukhar and Potter, Miles, 'The 2010 NPT Review Conference: Deconstructing Consensus', *James Martin Center for Nonproliferation Studies* (17 Juni 2010) Geraadpleegd via: http://cns.miis.edu/stories/pdfs/100617_npt_2010_summary.pdf (16 mei 2013).

Rauf, Tariq, 'Towards Nuclear Disarmament' *United Nations Institute For Disarmament Research* (2000), 39-50.

Rearden, Steven L. Rearden, *The Origins of U.S. Nuclear Strategy, 1845-1953*.

Reza Aghazadeh, H.E., 'Statement at the 46th General Conference of the International Atomic Energy Agency', *Vienna, 16 September 2002*. Geraadpleegd via:
<http://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC46/Statements/iran.pdf> (11 april 2012).

Sagan, Scott D., 'The Case for No First Use' *Survival: Global Politics and Strategy*, Volume 15, number 3 (2009), 163-182.

Sauer, Tom, 'Naar een "Amerikaanse" EU Strategie tegen Massavernietigingswapens' *Internationale Spectator* (September 2003) 1-7.

Sauer, Tom, 'The Nuclear Nonproliferation regime in Crisis', *Peace Review: A Journal of Social Justice*, Volume 18, Number 3 (2006), 333-340.

Schell, Jonathan, 'The second age of nuclear danger' *Boston Review* (April/May 2001). Geraadpleegd via: <http://bostonreview.net/BR25.2/schell.html> (8 mei 2013).

Schrag, Philip G., *Global Action: Nuclear Test Ban Diplomacy at the End of the Cold War* (Oxford 1992).

Schultz, George P., Perry, William J., Kissinger, Henry A. and Nunn, Sam, 'A World Free Of Nuclear Weapons' *The Wall Street Journal* (4 Januari 2007).

Shen, Dingli, 'Can Sanctions Stop Proliferation?', *The Washington Quarterly*, Volume 31, Number 3 (2008), 89-100.

Sherill, Clifton W., 'Why Iran wants the bomb and what it means for US policy', *Nonproliferation Review*, Volume. 19, Number. 1, (2012).

Staff report 'Board of Governors' September Meeting Convenes' 12 september 2011, geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/newscenter/news/2011/bog120911.html> (16 april 2013).

Staff Report 'Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards', geraadpleegd via: <http://www.iaea.org/newscenter/news/2003/iranap20031218.html> (11 april 2013).

Staff Report 'Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards', geraadpleegd via:
<http://www.iaea.org/newscenter/news/2003/iranap20031218.html> (11 april 2013).

Statement American Representative, United Nations Security Council, 'Resolution 1747' (SC/8980)
24 maart 2007

Statement Chinese Representative, United Nations Security Council, 'Resolution 1929' (SC/9948) 9
juni 2010.

Statement Iranian Representative, United Nations Security Council. 'Resolution 1737 (SC/8928)' 23
december 2006

Statement Iranian Representative, United Nations Security Council. 'Resoution 1737 (SC/8928)' 23
december 2006.

Statement Manouchr Mottaki, United Nations Security Council, 'Resolution 1747' (SC/8980) 24
maart 2007

Thayer, Bradley A. , 'The Causes of Nuclear Proliferation and the Utility of the Non-Proliferation
regime', in:

The Director General, 'IAEA Document: GOV/2003/40, 6 juni 2003.

Thomas, Raju G. C, *The nuclear non-proliferation regime : prospects for the 21st century* (Londen en
New York 1998).

Thränert, Oliver, 'Would we really miss the nuclear nonproliferation treaty?' *International Journal*
Spring 2008, 327-240, 33.

United Nations Security Council, 'Resolution 1696 (2006) (SC/8792)' 31 juli 2006.

United Nations Security Council. 'Resoution 1737 (SC/8928)' 23 december 2006.

United Nations Security council, Resolution 1803 (9268) 3 maart 2008

United Nations Security Council, 'Resolution 1929' (SC/9948) 9 juni 2010

Waltz, Kenneth N., *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*, Adelphi Paper 171 (Londen 1981). Voor deze thesis is gebruik gemaakt van de herziene versie, Kenneth N. Waltz,

'More May Be Better', in: Scott D. Sagan en Kenneth N. Waltz, *The Spread of Nuclear Weapons. A Debate Renewed* (New York en Londen 2003), Blz. 3 – 45.

Kenneth N. Waltz, 'Why Iran should get the bomb', *Foreign Affairs* (summer 2012).

Williamson, Samuel R. and Rearden, Steven L., *The Origins of U.S. Nuclear Strategy, 1845-1953* (New York 1993).

Wyn Bowen and Jonathan Brewer, 'Iran's nuclear challenge: nine years and counting' *International Affairs* volume 87, Issue 4 (2011) 923–943.

Zanders, Pascal Jean, 'Nuclear Weapons after the 2010 NPT Review Conference', *European Union Institute for Security Studies* (April 2010). Geraadpleegd via:
<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp120.pdf> (24 mei 2013).

Bijlage I: Het Non-Proliferatieverdrag

THE TREATY ON THE NON-PROLIFERATION OF NUCLEAR WEAPONS(NPT)

(text of the treaty)

The States concluding this Treaty, hereinafter referred to as the Parties to the Treaty,

Considering the devastation that would be visited upon all mankind by a nuclear war and the consequent need to make every effort to avert the danger of such a war and to take measures to safeguard the security of peoples,

Believing that the proliferation of nuclear weapons would seriously enhance the danger of nuclear war,

In conformity with resolutions of the United Nations General Assembly calling for the conclusion of an agreement on the prevention of wider dissemination of nuclear weapons,

Undertaking to co-operate in facilitating the application of International Atomic Energy Agency safeguards on peaceful nuclear activities,

Expressing their support for research, development and other efforts to further the application, within the framework of the International Atomic Energy Agency safeguards system, of the principle of safeguarding effectively the flow of source and special fissionable materials by use of instruments and other techniques at certain strategic points,

Affirming the principle that the benefits of peaceful applications of nuclear technology, including any technological by-products which may be derived by nuclear-weapon States from the development of nuclear explosive devices, should be available for peaceful purposes to all Parties to the Treaty, whether nuclear-weapon or non-nuclear-weapon States,

Convinced that, in furtherance of this principle, all Parties to the Treaty are entitled to participate in the fullest possible exchange of scientific information for, and to contribute alone or in co-operation

with other States to, the further development of the applications of atomic energy for peaceful purposes,

Declaring their intention to achieve at the earliest possible date the cessation of the nuclear arms race and to undertake effective measures in the direction of nuclear disarmament,

Urging the co-operation of all States in the attainment of this objective,

Recalling the determination expressed by the Parties to the 1963 Treaty banning nuclear weapons tests in the atmosphere, in outer space and under water in its Preamble to seek to achieve the discontinuance of all test explosions of nuclear weapons for all time and to continue negotiations to this end,

Desiring to further the easing of international tension and the strengthening of trust between States in order to facilitate the cessation of the manufacture of nuclear weapons, the liquidation of all their existing stockpiles, and the elimination from national arsenals of nuclear weapons and the means of their delivery pursuant to a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control,

Recalling that, in accordance with the Charter of the United Nations, States must refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations, and that the establishment and maintenance of international peace and security are to be promoted with the least diversion for armaments of the world's human and economic resources,

Have agreed as follows:

Article I

Each nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes not to transfer to any recipient whatsoever nuclear weapons or other nuclear explosive devices or control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly; and not in any way to assist, encourage, or induce any non-nuclear-weapon State to manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices, or control over such weapons or explosive devices.

Article II

Each non-nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes not to receive the transfer from any transferor whatsoever of nuclear weapons or other nuclear explosive devices or of control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly; not to manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices; and not to seek or receive any assistance in the manufacture of nuclear weapons or other nuclear explosive devices.

Article III

1. Each non-nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes to accept safeguards, as set forth in an agreement to be negotiated and concluded with the International Atomic Energy Agency in accordance with the Statute of the International Atomic Energy Agency and the Agency's safeguards system, for the exclusive purpose of verification of the fulfillment of its obligations assumed under this Treaty with a view to preventing diversion of nuclear energy from peaceful uses to nuclear weapons or other nuclear explosive devices. Procedures for the safeguards required by this Article shall be followed with respect to source or special fissionable material whether it is being produced, processed or used in any principal nuclear facility or is outside any such facility. The safeguards required by this Article shall be applied on all source or special fissionable material in all peaceful nuclear activities within the territory of such State, under its jurisdiction, or carried out under its control anywhere.

2. Each State Party to the Treaty undertakes not to provide: (a) source or special fissionable material, or (b) equipment or material especially designed or prepared for the processing, use or production of special fissionable material, to any non-nuclear-weapon State for peaceful purposes, unless the source or special fissionable material shall be subject to the safeguards required by this Article.

3. The safeguards required by this Article shall be implemented in a manner designed to comply with Article IV of this Treaty, and to avoid hampering the economic or technological development of the Parties or international co-operation in the field of peaceful nuclear activities, including the international exchange of nuclear material and equipment for the processing, use or production of nuclear material for peaceful purposes in accordance with the provisions of this Article and the principle of safeguarding set forth in the Preamble of the Treaty.

4. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty shall conclude agreements with the International Atomic Energy Agency to meet the requirements of this Article either individually or together with other States in accordance with the Statute of the International Atomic Energy Agency. Negotiation of such agreements shall commence within 180 days from the original entry into force of this Treaty. For States depositing their instruments of ratification or accession after the 180-day period, negotiation of such agreements shall commence not later than the date of such deposit. Such agreements shall enter into force not later than eighteen months after the date of initiation of negotiations.

Article IV

1. Nothing in this Treaty shall be interpreted as affecting the inalienable right of all the Parties to the Treaty to develop research, production and use of nuclear energy for peaceful purposes without discrimination and in conformity with Articles I and II of this Treaty.

2. All the Parties to the Treaty undertake to facilitate, and have the right to participate in, the fullest possible exchange of equipment, materials and scientific and technological information for the peaceful uses of nuclear energy. Parties to the Treaty in a position to do so shall also co-operate in contributing alone or together with other States or international organizations to the further development of the applications of nuclear energy for peaceful purposes, especially in the territories of non-nuclear-weapon States Party to the Treaty, with due consideration for the needs of the developing areas of the world.

Article V

Each Party to the Treaty undertakes to take appropriate measures to ensure that, in accordance with this Treaty, under appropriate international observation and through appropriate international procedures, potential benefits from any peaceful applications of nuclear explosions will be made available to non-nuclear-weapon States Party to the Treaty on a non-discriminatory basis and that the charge to such Parties for the explosive devices used will be as low as possible and exclude any charge for research and development. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty shall be able to obtain such benefits, pursuant to a special international agreement or agreements, through an appropriate international body with adequate representation of non-nuclear-weapon States.

Negotiations on this subject shall commence as soon as possible after the Treaty enters into force. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty so desiring may also obtain such benefits pursuant to bilateral agreements.

Article VI

Each of the Parties to the Treaty undertakes to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament, and on a treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control.

Article VII

Nothing in this Treaty affects the right of any group of States to conclude regional treaties in order to assure the total absence of nuclear weapons in their respective territories.

Article VIII

1. Any Party to the Treaty may propose amendments to this Treaty. The text of any proposed amendment shall be submitted to the Depositary Governments which shall circulate it to all Parties to the Treaty. Thereupon, if requested to do so by one-third or more of the Parties to the Treaty, the Depositary Governments shall convene a conference, to which they shall invite all the Parties to the Treaty, to consider such an amendment.

2. Any amendment to this Treaty must be approved by a majority of the votes of all the Parties to the Treaty, including the votes of all nuclear-weapon States Party to the Treaty and all other Parties which, on the date the amendment is circulated, are members of the Board of Governors of the International Atomic Energy Agency. The amendment shall enter into force for each Party that deposits its instrument of ratification of the amendment upon the deposit of such instruments of ratification by a majority of all the Parties, including the instruments of ratification of all nuclear-weapon States Party to the Treaty and all other Parties which, on the date the amendment is circulated, are members of the Board of Governors of the International Atomic Energy Agency. Thereafter, it shall enter into force for any other Party upon the deposit of its instrument of ratification of the amendment.

3. Five years after the entry into force of this Treaty, a conference of Parties to the Treaty shall be held in Geneva, Switzerland, in order to review the operation of this Treaty with a view to assuring that the purposes of the Preamble and the provisions of the Treaty are being realised. At intervals of five years thereafter, a majority of the Parties to the Treaty may obtain, by submitting a proposal to this effect to the Depositary Governments, the convening of further conferences with the same objective of reviewing the operation of the Treaty.

Article IX

1. This Treaty shall be open to all States for signature. Any State which does not sign the Treaty before its entry into force in accordance with paragraph 3 of this Article may accede to it at any time.

2. This Treaty shall be subject to ratification by signatory States. Instruments of ratification and instruments of accession shall be deposited with the Governments of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Union of Soviet Socialist Republics and the United States of America, which are hereby designated the Depositary Governments.

3. This Treaty shall enter into force after its ratification by the States, the Governments of which are designated Depositaries of the Treaty, and forty other States signatory to this Treaty and the deposit of their instruments of ratification. For the purposes of this Treaty, a nuclear-weapon State is one which has manufactured and exploded a nuclear weapon or other nuclear explosive device prior to 1 January 1967.

4. For States whose instruments of ratification or accession are deposited subsequent to the entry into force of this Treaty, it shall enter into force on the date of the deposit of their instruments of ratification or accession.

5. The Depositary Governments shall promptly inform all signatory and acceding States of the date of each signature, the date of deposit of each instrument of ratification or of accession, the date of the entry into force of this Treaty, and the date of receipt of any requests for convening a conference or other notices.

6. This Treaty shall be registered by the Depositary Governments pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations.

Article X

1. Each Party shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from the Treaty if it decides that extraordinary events, related to the subject matter of this Treaty, have jeopardized the supreme interests of its country. It shall give notice of such withdrawal to all other Parties to the Treaty and to the United Nations Security Council three months in advance. Such notice shall include a statement of the extraordinary events it regards as having jeopardized its supreme interests.

2. Twenty-five years after the entry into force of the Treaty, a conference shall be convened to decide whether the Treaty shall continue in force indefinitely, or shall be extended for an additional fixed period or periods. This decision shall be taken by a majority of the Parties to the Treaty.¹

Article XI

This Treaty, the English, Russian, French, Spanish and Chinese texts of which are equally authentic, shall be deposited in the archives of the Depositary Governments. Duly certified copies of this Treaty shall be transmitted by the Depositary Governments to the Governments of the signatory and acceding States.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed this Treaty.

DONE in triplicate, at the cities of London, Moscow and Washington, the first day of July, one thousand nine hundred and sixty-eight.

Note: On 11 May 1995, in accordance with article X, paragraph 2, the Review and Extension Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons decided that the Treaty should continue in force indefinitely (see decision 3). [back to the text]

Copyright 2000, Department for Disarmament Affairs, United Nations

Bron: <http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NPTtext.shtml> (13 juni 2013).

Bijlage II: Hoofdstuk 7, artikel 41 en 42 Handvest van de Verenigde Naties

CHAPTER VII: ACTION WITH RESPECT TO THREATS TO THE PEACE, BREACHES OF THE PEACE, AND ACTS OF AGGRESSION

Article 41

The Security Council may decide what measures not involving the use of armed force are to be employed to give effect to its decisions, and it may call upon the Members of the United Nations to apply such measures. These may include complete or partial interruption of economic relations and of rail, sea, air, postal, telegraphic, radio, and other means of communication, and the severance of diplomatic relations.

Article 42

Should the Security Council consider that measures provided for in Article 41 would be inadequate or have proved to be inadequate, it may take such action by air, sea, or land forces as may be necessary to maintain or restore international peace and security. Such action may include demonstrations, blockade, and other operations by air, sea, or land forces of Members of the United Nations.

Bron: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> (13 juni 2013).